

§80

Tematisk

**kvalitetsgranskning om
kontroversiella frågor,
Sjulnässkolan**

22BUN100

Beslut

efter kvalitetsgranskning avseende skolors
hantering av värdegrundsfrågor i
undervisningen, med fokus på kontroversiella
frågor

Sjulnässkolan i Piteå kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Sjulnässkolan avseende verksamhetens kvalitet inom hantering av värdegrundsfrågor i undervisningen med fokus på kontroversiella frågor. Granskningen är inriktad på ämnena samhällskunskap och biologi i årskurs 8 och 9 men behandlar också skolans övergripande värdegrundsarbete.

Kvalitetsgranskningens syfte är att bedöma hur skolans arbete med kontroversiella frågor främjar att eleverna utvecklar demokratisk kompetens, de värden och förmågor eleverna behöver för att verka som aktiva ansvarstagande medborgare.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området (se bilaga 2). Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, kvalitetskriterier uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs också av skolan.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Sjulnässkolan i följande utsträckning:

Arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi

Skolinspektionen bedömer att arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi *i flera delar* främjar utvecklingen av demokratisk kompetens.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del.

- **Att göra eleverna delaktiga i valet av kontroversiella frågor.**
- **Att ge eleverna möjligheter att, genom arbete med kontroversiella frågor, öva på perspektivseende.**

Skolans stödjande strukturer för lärarnas hantering av kontroversiella frågor

Skolinspektionen bedömer att Sjulnässkolan *i hög utsträckning* har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

Utifrån framtagna kvalitetskriterier har Skolinspektionens utredning inte visat annat än att verksamheten inom de granskade områdena fungerar väl.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2022-09-30 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2020:8334) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område

Arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen i biologi och samhällskunskap i årskurs 8 och 9 behandlar kontroversiella frågor på ett sätt som främjar utveckling av demokratisk kompetens.

I detta ingår att läraren arbetar för ett tillitsfullt klassrumsklimat. Läraren använder olika strategier för att hantera laddade frågor i undervisningen så att alla elever får möta och pröva olika argument. Läraren gör eleverna delaktiga genom att fånga upp vilka frågor som kan vara kontroversiella och viktiga för eleverna. I undervisningen kring laddade frågor ingår att eleverna får granska andras ställningstaganden kritiskt, analysera frågor utifrån flera perspektiv och själva ta ställning. I detta ingår också att undervisningen rymmer språkutvecklande moment.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi *i flera delar* främjar utvecklingen av demokratisk kompetens.

Motivering

Förutsättningar för ett tillitsfullt klassrumsklimat

Lärarna arbetar medvetet för att skapa ett öppet klassrumsklimat men det finns vissa utmaningar i att engagera eleverna

Granskningen visar att lärare i samhällskunskap och biologi har inslag i undervisningen där elever ges möjlighet att diskutera och att de medvetet arbetar med att få med alla elever i diskussionerna. Samtidigt framkommer att det varierar i vilken utsträckning eleverna deltar i diskussioner och att det i vissa klasser är svårare att få eleverna att våga uttrycka åsikter och motivera sitt ställningstagande. Lärarna beskriver att en strategi för att alla elever ska få komma till tals och känna sig bekväma i diskussionerna i dessa klasser är att dela in dem i mindre grupper. Andra sätt är att låta eleverna reflektera enskilt en stund utifrån givna instuderings- eller diskussionsfrågor, men även genom rollspel och fyra-hörn-övningar. Eleverna ges också möjlighet att uttrycka sig skriftligt.

Både lärare och elever ger exempel på att lärarna aktivt fördelar ordet i klassrummet för att alla ska få prata och att samtalsmetoderna som används till viss del bidrar till att såväl flickor som pojkar deltar i samtalen. I intervjuer med både lärare

och elever ges en varierad bild av hur det generellt fungerar i de olika klasserna kring taltid och deltagande. I vissa klasser är pojkarna mer framträdande och aktiva, i andra är flickorna mer aktiva. Flera elever beskriver att de i stort känner sig trygga med klassrumsklimatet och att lärare uppmuntrar dem till att delta i diskussioner. Samtidigt beskrivs intervjuer hur det i vissa klasser inte är ett lika öppet och tillåtande klimat. Det finns elever som är tongivande och vissa elever upplever att det kan vara svårt att diskutera i dessa klasser. Elever kan undvika att uttrycka åsikter och är hellre tysta än att tvingas stå till svars för vad de säger inför sina klasskamrater.

I övrigt framkommer det av intervjuerna med samtliga att lärarna strävar efter att fånga upp kränkande uttryck då det förekommer, att de värnar om elevernas integritet och att de i hög utsträckning bemöter kommentarer och frågor utifrån skolans värdegrund.

Eleverna kan göras mer delaktiga i att välja vilka frågor som ska diskuteras

Granskningen visar att det framförallt är lärarna som väljer vilka frågor som tas upp i undervisningen och att det inte finns en uttalad strategi för hur eleverna kan få möjlighet att påverka vilka frågor som diskuteras i undervisningen. Lärare beskriver att de har nära relation med eleverna och att de kan överhöra sådant de pratar om under raster eller i gruppdiskussioner men att det inte är något som de vanligen tar in i undervisningen, även om det förekommer. Exempelvis kom det upp en spontan fråga om kriget i Ukraina och då passade lärare på att prata om det, likaså när en ung artist blev mördad. Lärare och elever ger i intervjuerna flera exempel på värdegrundsrelaterade frågor som har varit aktuella för diskussion i undervisningen, så som diskriminering, lag och rätt, invandring, skattesystemet, genetik, abort, könsidentitet och sexualitet. Lärare beskriver även att de tar in händelser som är aktuella för eleverna i undervisningen. Exempelvis förekom spridning av nakenbilder på mobiler och en lärare passade då på att ta upp det med eleverna när de läste om lag och rätt. Frågorna som tas upp för diskussion relaterar dock främst till de ämnesområden som de arbetar med för tillfället och utgår oftast från läromedel. I intervjuer med lärare i biologi ges ett gott exempel på hur elever kan göra mer delaktiga genom att de ges möjlighet att skriftligt formulera frågor som läraren sedan lyfter i klassen, till exempel gällande känsliga ämnen som sex och samlevnad. Samtidigt ger lärare uttryck för att de själva anser att de skulle kunna fråga eleverna mer i alla områden om vad de skulle tycka vara intressant och ta in det i undervisningen.

Även om eleverna berättar att möjligheter till diskussioner till viss del ges i undervisningen i både samhällskunskap och biologi uttrycker flera elever i intervjuerna en önskan om att i högre utsträckning, både strukturerat och lärarlett, få diskutera exempelvis olika händelser som kanske ligger dem närmare, eller som är av mer aktuell natur. Några elever gör jämförelsen med lektioner i svenska och engelska då de får diskutera, samt ett tillfälle då kuratorer genomförde diskussionsövningar med dem vilket eleverna tyckte var roligt.

Lärare i båda ämnena uppger att de arbetar en del med begreppsförståelse som en grund för att föra en diskussion och argumentera för sin åsikt. På skolan har de ett samarbete med lärare i svenska inom språkutvecklande arbetssätt men lärare i biologi säger att de skulle kunna jobba mer med att träna eleverna i att skriva och argumentera på ett naturvetenskapligt sätt.

Kritiskt tänkande och perspektivseende

Eleverna genomför sällan övningar där de kritiskt får granska åsikter och källor

Granskningen visar att undervisningen i samhällskunskap och biologi ger eleverna vissa möjligheter att kritiskt granska olika ställningstaganden och belysa olika frågor ur olika perspektiv. Det framkommer dock att eleverna mer sällan ges möjligheter att öva sig på att göra självständiga ställningstaganden kring för dem kontroversiella frågor. Frågorna som lyfts till diskussion i undervisningen utgår främst ifrån valt läromedel och eleverna säger att de oftast har liknande åsikter. Lärare berättar att ett typiskt upplägg i undervisningen kring laddade frågor är att de inför en diskussion låter eleverna ta del av ett undervisningsmaterial som därefter används som utgångspunkt för diskussioner. De framhåller vikten av att eleverna ska ha tillräckligt med faktaunderlag för att kunna diskutera på ett bra sätt. I intervjuer med lärare ges vidare några olika exempel på hur de arbetar med perspektivseende. Exempelvis kan elever tilldelas en energikälla, även om det inte är den eleven förordar och berätta om denna, likaså har de grupparbeten om vad de olika politiska partierna står för. Värderingsdiskussioner förekommer inom exempelvis området sex och samlevnad, ekologi och miljöfrågor, men även inom områdena evolution, kost och genetikfrågor. Däremot visar inte granskningen att lärarna arbetar strukturerat med att ge eleverna redskap att öva kritisk läsning och kritiskt tänkande, exempelvis genom att reflektera kring innehållet i texter, jämföra eller träna på att skilja fakta från åsikter.

Av granskningen framgår vidare att eleverna ges viss möjlighet att reflektera över tillförlitlighet i argumentation och källor i ämnena samhällskunskap och biologi. Som exempel ger lärare energikällor och miljö som områden där eleverna ges möjlighet att mer kritiskt granska åsikter, likaså inom området brott och straff. Lärare har dock nära samarbete med lärare i svenska kring moment som passar att tas upp i svenskämnet, men framhåller att de gärna skulle ha ännu mer samarbete. Lärare uppger att de skulle kunna ta in ännu mer i sin egen undervisning, men att ett hinder är svårigheten att hitta material som känns äkta och bra och som passar läraren själv. Exempelvis upplever lärare att eleverna inte uppfattar det som trovärdigt när de plockar in ett filmmaterial eller liknande om det är gammalt. Att få in nya influenser och visa på andra perspektiv är enligt lärare något som de behöver utveckla och bli bättre på.

Identifierat/Identifierade utvecklingsområden

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- **Att göra eleverna delaktiga i valet av kontroversiella frågor.**

För att avgöra vilka frågor som ska prioriteras i undervisningen, och vilka arbetssätt som är adekvata, behöver läraren väga in elevernas kunskap och de värderingar och de erfarenheter de har med sig in i klassrummet.¹

Granskningen visar att de frågor som behandlas i biologi och samhällskunskap främst väljs av läraren, utan att eleverna är delaktiga. Genom att ta reda på vilka frågor som är viktiga för eleverna och tillvarata de diskussioner som uppstår, kan lärarna ge elever verktyg som möjliggör att sakligt ta ställning och bemöta argument kring de kontroversiella frågor som förekommer i elevernas vardag.

Mot bakgrund av ovanstående rekommenderar Skolinspektionen att rektorn verkar för ett utvecklingsarbete där eleverna i större utsträckning görs delaktiga i undervisningen. I detta kan arbetet med kontroversiella frågor i högre grad utgå från vad som är angeläget för eleverna. Frågor kan med fördel fångas upp i skolans övergripande värdegrundsarbete.

- **Att ge eleverna möjligheter att, genom arbete med kontroversiella frågor, öva på perspektivseende.**

Enligt läroplanen är ett av skolans mål att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Eleverna ska också kunna leva sig in i och förstå andra människors situation.² Att kritiskt granska kontroversiella frågor inkluderar färdigheter som att kunna analysera, reflektera, dra slutsatser, värdera och ifrågasätta. För att åstadkomma detta behöver lärare ge eleverna möjligheter att träna sitt kritiska tänkande genom att inse konsekvenserna av olika alternativ.³

Att ge eleverna möjligheter att möta andra åsikter än den egna gruppens, kan vara särskilt angeläget i grupper där det råder relativt bred konsensus. Genom att granska olika ställningstaganden kan elevernas förståelse för andra synsätt främjas, och elevernas förmåga att agera ansvarsfullt kan därmed stärkas.

¹ Att undervisa om kontroversiella frågor, Europarådet (2016)

² Förordning (SKOLFS 2010:37). 2. Övergripande mål och riktlinjer, normer och värden

³ Att undervisa om kontroversiella frågor, Europarådet (2016), *Svåra frågor i klassrummet*, Forum för levande historia (2020), Förordning (SKOLFS 2010:37) 1 Skolans värdegrund och uppdrag. Skolans uppdrag.

Granskningen visar att eleverna mer sällan får analysera frågor ur olika perspektiv eller får möjligheter att öva sig på att göra självständiga ställningstaganden kring för dem kontroversiella frågor. Det framkommer att eleverna dock sporadiskt har fått möjlighet att tillämpa olika perspektiv på frågor som kan vara kontroversiella. Lärarna behöver ge eleverna flera möjligheter att möta andra åsikter än den egna gruppens. Detta kan vara särskilt angeläget i frågor där det råder en relativt bred konsensus i grupper som eleverna ingår i. Genom att låta eleverna analysera kontroversiella frågor utifrån flera olika perspektiv kan elevernas förståelse för andras synsätt främjas. Även elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden och att agera ansvarsfullt mot sig själva och andra kan därmed stärkas.

Mot bakgrund av ovanstående rekommenderar Skolinspektionen att rektorn verkar för att lärarna utvecklar arbetet med perspektivseende i undervisning med kontroversiella frågor. Europarådets och Skolverkets stödmaterial kan med fördel användas i arbetet.⁴

Skolans stödjande strukturer för lärarnas hantering av kontroversiella frågor

Här bedöms i vilken utsträckning skolan har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

I detta ingår att skolan har ett aktivt och systematiskt värdegrundsarbete som rymmer laddade och känsliga frågor. Skolledningen har kunskap om kontroversiella frågor på skolan och i omvärlden, vilket inkluderar beredskap för frågor som kan komma att bli aktuella att hantera. Skolledningen har också en god bild av hur lärarna arbetar inom området och vilket behov av stöd som kan finnas. I detta ingår att skolan har ett gemensamt förhållningssätt kring hur laddade frågor bör hanteras i undervisningen. Det ingår också att lärarna har möjlighet till gemensam reflektion kring undervisningen och kollegialt lärande eller annan kompetensutveckling vid behov.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att Sjulnässkolan i *hög utsträckning* har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

Skolinspektionens granskning visar att skolan har ett förankrat värdegrundsarbete i vilket känsliga och kontroversiella frågor på skolnivå fångas upp. På skolan finns en

⁴ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/kontroversiella-fragor>

organisation som möjliggör att lärare får stöd utifrån deras behov och att de känner sig trygga att hantera både svåra, känsliga och kontroversiella frågor i undervisningen. Granskningen visar vidare att det finns förutsättningar för kompetensutveckling och flera olika forum och metoder för kollegialt lärande och samarbete med fokus på att utveckla undervisningen.

Motivering

Prioritering på skolövergripande nivå

Kontroversiella frågor fångas upp i skolans övergripande värdegrundsarbete

Granskningen visar att skolan har ett värdegrundsarbete som utgår från värdeord kallade för "Blomman" och som utmynnar i den så kallade "Sjulnäsandan". Det finns en struktur i värdegrundsarbetet där kontroversiella frågor fångas upp, även om det skulle kunna göras än mer systematiskt. På skolan har en förstelärare tillsammans med socionom det övergripande ansvaret för att driva och utveckla värdegrundsarbetet. Efter att skolan fått en ny rektor har behov av att utveckla arbetet synliggjorts och förstelärare har fått både tid och mandat att driva detta arbete. Inför värdegrundsarbetet bestäms både hur arbetet ska genomföras samt vilka värdeord som kan kopplas till något som kan vara relevant för eleverna. Mentorn träffar klassen en gång i veckan under så kallad "Time Out" och då ska varje klass arbeta med diskussionsfrågor utifrån värdeorden som valts ut. Det görs dock i mån av tid och det varierar i vilken utsträckning som arbetet genomförs. I intervju med ansvariga för trygghetsteam och värdegrundsarbetet beskrivs att lärare kan lägga in värdegrundsarbetet i sina ämnen och att det är tänkt att det ska ske kontinuerligt och inte som punktinsatser. Lärare ger i intervju exempel på hur kontroversiella frågor som fångas upp i skolans övergripande värdegrundsarbete kan lyftas in i ämnesundervisningen. Vidare uppges att om trygghetsteamet har uppmärksammat något i sitt arbete sprids det bland lärarna och tas upp i de olika ämnena. Det har exempelvis förekommit att hakkors ritats på skolans vägg, och att lärare tagit upp detta i undervisningen om andra världskriget.

Skolan arbetar med fokusområden varje år och värdegrund är alltid ett fokusområde. I intervju med ansvariga för trygghetsteamet och värdegrundsarbetet betonas vikten av att utgå från vad som är aktuellt på den egna skolan och att kontroversiella frågor på Sjulnässkolan har handlat om annat än exempelvis hederskultur. Skolan har haft några elever som inte betecknat sig som kille/tjej, vilket varit lite nytt för skolan, men inte blivit något kontroversiellt. Lärare beskriver att de arbetar mycket förebyggande kring allas lika värde, att alla är välkomna oavsett bakgrund. Trots det har skolan haft elever med främlingsfientliga åsikter men det har inte varit så tydligt att det märks på skolan och har enbart berört enstaka elever.

Vägledning, stöd och gemensam utveckling av undervisningen

Möjligheter till samarbete och stöd finns i arbetet med kontroversiella frågor

Granskningen visar att utveckling av arbetet med värdegrundsfrågor och kontroversiella frågor är något som prioriteras på skolan, att lärarna ges goda möjligheter att samarbeta med varandra och att de får stöd av elevhälsan och rektorn i arbetet. Det är försteläraren och socionomen som främst hjälper lärarna och som bistår med material och övningar, men även kurator och lärare delar uppgifter och övningar digitalt. Lärare beskriver att de har stort stöd i varandra och att de upplever att de får tid att diskutera även didaktiska frågor under sina möten i ämneslagen. Lärare berättar om en delningskultur på skolan och hur de särskilt när de lyckats med något i en klass delar med sig material och övningar till sina kollegor. Detta bekräftas av rektorn som beskriver hur berörda lärare tillsammans inför granskningen snabbt kunde ta fram det underlag som Skolinspektionen efterfrågade.

I arbetsenhetsgruppen (AE gruppen) diskuteras vilka områden som ska vara i fokus under året, och två till tre gånger per termin, under så kallade "FOK konferenser", sker arbetet med dessa. I intervjuer med lärare framhålls att skolan har en rektor som väljer att lägga tid på detta arbete, vilket de uppfattar är ett sätt att indirekt visa att rektorn tycker att det är viktigt. Under möten då hela kollegiet samlas har de ett så kallat "mingel" då alla får berätta vad som händer och är aktuellt hos i deras respektive verksamhet, och på så sätt sprids information så att lärare vid behov kan diskutera vidare med eleverna. Ett exempel på utvecklingsarbetet är att lärare kom fram till att de behövde ändra en del frågor i trygghetsenkäten så att de bättre kan fånga upp sådant som skolan vill arbeta med i värdegrundsarbetet. Eleverna har efter justering i trygghetsenkäten nu möjlighet att i fritext uttrycka sådant som de tycker är frågor som är känsliga och laddade för dem. Trygghetsenkäten, i kombination med skolsköterskans hälsosamtal, samt kommunens egen enkät kring trygghet, ger enligt ansvariga för värdegrunds- och trygghetsarbetet skolan ett bra underlag att arbeta vidare med.

I intervjuerna beskriver lärarna vidare att rektorn är öppen för önskemål om kompetensutveckling, även kring kontroversiella frågor. Socionomen berättar att hen har gått en del digitala utbildningar om samtalsteknik, psykisk ohälsa och våld i hederkontext som länsstyrelsen håller i och har fått information om traumamedvetande vid sorg av kommunen. Lärare berättar att de arbetat kollegialt med språkutvecklande arbetssätt, digitalisering och att de deltagit i en digital föreläsning om källkritik och hur saker sprids på nätet. Rektorn beskriver att lärarna tar upp kontroversiella frågor men att förmågan att förhålla sig till spontana frågor och leda en diskussion, oavsett vilken fråga det handlar om, varierar hos lärarna. Detta är något

som rektorn vill att lärarna ska lägga mer tid på att utveckla framöver. Rektorn brukar även tjänsteplanera så att en klass ska få olika typer av lärare som kan komplettera varandras förmågor.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Karin Lindqvist

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Ana-Maria Koci Spång (föredragande) och Elisabeth Hejman deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Besöket på Sjulnässkolan genomfördes fysiskt den 16-7 februari av utredarna Ana-Maria Koci Spång och Elisabeth Hejman.

Sjulnässkolan är en F-9-skola med ca 300 elever som är belägen i Piteå kommun. På Sjulnässkolan undervisar i årskurserna 8 och 9 tre behöriga lärare i biologi och två behöriga lärare i samhällskunskap. Vid Sjulnässkolan har en socionom och en förstelärare det övergripande ansvaret för att leda värdegrundsarbetet.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Tre gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektor
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från skolan, dels den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Frågeställning 1

I vilken utsträckning hanteras kontroversiella frågor i undervisningen i samhällskunskap och biologi i årskurs 8-9, så att det främjar utveckling av demokratisk kompetens?

Kvalitetskriterier

Förutsättningar för ett tillitsfullt klassrumsklimat

Lärarna arbetar aktivt för att främja ett öppet klassrumsklimat, så att pojkar och flickor vill och vågar yttra sig, även i kontroversiella frågor.

Kritisk tänkande och argumentation

Lärarna arbetar medvetet för att uppmuntra och utmana pojkar och flickor att kritiskt granska egna och andras ställningstaganden och grunderna för dem, även i kontroversiella frågor.

Perspektivseende och etiska ställningstaganden

Lärarna arbetar medvetet för att låta pojkar och flickor möta/pröva/analysera olika perspektiv på kontroversiella frågor och göra en bedömning, så att frågorna ges en allsidig belysning och eleverna tränas och utmanas i att se frågorna på flera nya sätt.

Frågeställning 2

I vilken utsträckning finns stödjande strukturer och andra förutsättningar som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen?

Kvalitetskriterier

Prioritering på skolövergripande nivå

Rektorn har ett strategiskt och aktivt värdegrundsarbete där arbetet med kontroversiella frågor ingår, så att skolan som helhet arbetar utifrån ett gemensamt förhållningssätt kring dessa frågor.

Vägledning och stöd

Lärarna ges vägledning, stöd och kompetensutveckling, så att de känner sig trygga och inte undviker olika kontroversiella frågor i undervisningen.

Gemensam utveckling av undervisningen

Lärarna utbyter erfarenheter och reflekterar tillsammans över utmaningar och lärdomar i undervisningen, så att deras didaktiska strategier och metoder gällande hantering av kontroversiella frågor utvecklas.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/aktuellt/granskningar-pa-gang/skolans-hantering-av-vardegrundsfragor-med-fokus-pa-kontroversiella-fragor/>

Bilaga 3: Författningsstöd

Bedömningsområde 1

1 kap. 4-5 §§ skollagen, 10 kap. 2 § skollagen

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan

1. Skolans värdegrund och uppdrag. Grundläggande värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag

2. Övergripande mål och riktlinjer. Normer och värden, Kunskaper, Elevernas ansvar och inflytande, Skola och hem

Kursplaner för ämnena biologi och samhällskunskap i grundskolan (förordning [SKOLFS 2010:37] om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Bedömningsområde 2

1 kap. 4-5 §§ skollagen, 2 kap 10 § skollagen, 2 kap. 34 § skollagen, 4 kap. 3-5 §§, 2 kap 10 § skollagen, skollagen, 10 kap. 2 § skollagen

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan

1. Skolans värdegrund och uppdrag. Grundläggande värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag

2. Övergripande mål och riktlinjer. Normer och värden, Kunskaper, Elevernas ansvar och inflytande, Skola och hem, Rektorns ansvar

Bilaga 4: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde 1: Att göra eleverna delaktiga i valet av kontroversiella frågor.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde 2: Att ge eleverna möjligheter att, genom arbete med kontroversiella frågor, möta andra åsikter än de egna och öva på perspektivseende.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Sjulenässkolans redovisning av förbättringsåtgärder utifrån tematisk kvalitetsgranskning av hantering av värdegrundsfrågor i undervisningen, med fokus på kontroversiella frågor

Utvecklingsområde 1:

Att göra eleverna delaktiga i valet av kontroversiella frågor

Utvecklingsområde 2:

Att ge eleverna möjligheter att, genom arbete med kontroversiella frågor, möta andra åsikter än de egna och öva på perspektivseende

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Även om granskningen och beslutet endast gäller biologi och samhällskunskap så har rektor beslutat att det utvecklingsarbete som görs kommer att beröra hela skolan. Det ämnes- och årskursövergripande arbete som hör till vardagen på skolan gör att vinsten blir större om alla lärare, från åk 4-9 i samtliga ämnen, involveras i arbetet.

Skolans förstelärare har fått i uppdrag att leda utvecklingsarbetet. Som första led i arbetet tittar lärarna gemensamt på material från Skolverket om kontroversiella frågor med syftet att skapa gemensamma referensramar. Efter detta kommer en process av kollegialt lärande att inledas där vi delar med oss av exempel på sådant som redan görs kring kontroversiella frågor i allmänhet och elevernas delaktighet i valet av frågor i synnerhet. Utvecklingsområde 1 och 2 går då hand i hand och förhoppningen är att detta ger mer effekt än att betrakta dem som två skilda områden.

Tidsramarna för detta utvecklingsarbete är fyra eftermiddagar under läsåret. Därutöver avsätts ytterligare tid i ämneslag för vidare diskussion.

Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Det är för tidigt att säga eftersom utvecklingsarbetet påbörjas i början av höstterminen, närmare bestämt under v 35. Effekten av arbetet förväntas bli tydlig tidigast efter några månader.

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Större medvetenhet bland lärarna om vilka kontroversiella frågor vi tar upp och hur vi kan öka elevernas delaktighet i valet av frågor.

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Inga ytterligare åtgärder planeras i dagsläget.

En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Eleverna fick muntlig återkoppling om beslutet. Informationen förmedlades av lärare som också var med i granskningen.

§81

Remiss "Elever i grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan ska lättare få läsa i snabbare takt och på en högre nivå"

22BUN189

Sammanfattning

I promemorian finns förslag om bättre möjligheter för elever i grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan att läsa på en högre nivå och gå fram i snabbare studietakt. Det är viktigt att elever som inte får den utmaning de behöver i undervisningen får möjlighet att utvecklas efter sina egna förutsättningar för att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Det kan leda till en bättre undervisningssituation och till bättre kunskapsresultat för dessa elever.

Ändringar föreslås i läroplanerna för grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan för att ytterligare betona skolans ansvar för särskilt begåvade och högpresterande elever. Av läroplanerna ska framgå att särskild uppmärksamhet ska ägnas åt både de elever som har svårigheter att nå målen för utbildningen och de elever som lätt uppfyller betygskriterierna eller kriterierna för bedömning av kunskaper. Det ska vidare framgå att rektorn har ett särskilt ansvar för att eleverna får möjlighet att studera på en högre nivå.

Rektorn ska kunna besluta att en elev i grundskolan, specialskolan eller sameskolan får läsa en eller flera nivåer i ett ämne enligt gymnasieskolans ämnesplan, om eleven bedöms ha goda förutsättningar att klara studierna och elevens vårdnadshavare medger det. Huvudmannen ska få besluta om andra lärotider än de som gäller för övriga elever.

I gymnasieskolan kan elever läsa högskolekurser vid sidan av gymnasiestudierna. I promemorian föreslås att huvudmannen ska få besluta om andra lärotider än de som gäller för övriga elever för att ge tid till högskolestudierna. Det föreslås också att högskolekurser ska få ingå i ett utökat program i gymnasieskolan. Huvudmannen ska kunna besluta att ett nationellt program ska få fördelas på kortare tid än tre läsår, om eleven medger det.

Elever i hela landet ska ha möjlighet att läsa på en högre nivå. Det föreslås därför att fjärrundervisning alltid ska få användas för en elev i grundskolan, specialskolan eller sameskolan på nivåer i ett ämne som eleven läser enligt gymnasieskolans ämnesplan. I samma syfte föreslås att uppgifter som avser undervisning i ett ämne enligt gymnasieskolans ämnesplan inom grundskolan, specialskolan och sameskolan ska få överlämnas på entreprenad till en huvudman för en gymnasieskola.

Skolverket föreslås få i uppdrag att stärka och stödja skolors arbete med att ge elever som lätt når målen för utbildningen den ledning och stimulans de har rätt till. Syftet är att förbättra elevers möjligheter till breddning, fördjupning och studier på en högre nivå. Stödinsatserna ska riktas till flera olika personalkategorier inom skolan, bl.a. till skolchefer, rektorer, lärare och personal inom elevhälsan. Skolverket föreslås även få i uppdrag att informera universitet och högskolor om de utökade möjligheterna att läsa på en högre nivå inom gymnasieskolan.

Promemorian innehåller förslag till de ändringar som behövs i skollagen (2010:800) och anslutande förordningar. Författningsändringarna föreslås i huvudsak träda i kraft den 3 juli 2023.

Utbildningsdepartementet
Gymnasie och vuxenutbildningsenheten
Jan Schierbeck

Remissvar på promemorian U2022/02568

Elever i grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan ska lättare få läsa i snabbare takt och på högre nivå.

Piteå kommun ger sitt remissvar på frågorna som berör grundskola och gymnasieskola.

Sammanfattning

Det är bra att frågan om elevers stimulans och möjligheter lyfts fram. Mycket av det som nu föreslås tydliggörs i författningarna är möjligt att genomföra redan idag inom ramen för särskild anpassning.

Det som utredningen föreslår, inte minst det som rör lärotider och möjligheten att läsa på högre nivåer, kommer att innebära svårigheter för skolorna organisatoriskt, schematekniskt, kompetensmässigt och ekonomiskt. Kommunerna bör därför tillföras resurser i form av statsbidrag kopplat till lärarresurser och stöd till fortbildning.

Utbildning är en helhet, människan är en helhet. Elevers mognad och förståelse bör också vägas in i den professionella bedömningen när elevers behov av undervisning på högre nivåer ska avgöras. Förändringar av lärotider behöver också stå i samklang med de arbetstidsavtal som finns för lärare.

Ställningstaganden

1. Det är bra att utbildningsdepartementet lyfter fram ungdomars möjlighet och i vissa fall behov av extra stimulans. Att högpresterande elever ska sitta sysslösa eller tvingas utföra samma typ av uppgifter som de redan utfört är inte rimligt. Redan idag kan elever läsa förberedande för gymnasiekurser på grundskolan inom ramen för särskild anpassning och rektorer och lärare kan organisera för att särbegåvade elever ska få stimulans genom att läsa kurser på en högre nivå. Det kan vara bra att denna möjlighet tydliggörs i lagstiftningen, men frågan kvarstår ändå om en författningsändring löser problemet med utmaningar för högpresterande elever.
2. Vi stödjer Skolverkets bedömning - att det finns goda möjligheter för elever till utmanande undervisning och studier på högre nivå inom det nuvarande regelsystemet.
3. Det vore bra om elever som läser kurser på en högre organisatorisk nivå, hade möjlighet att få betyg i dessa kurser. Men detta förutsätter förstås att eleverna har tillgång till lärare och reell undervisning samt att dessa lärare också kan vara betygsättande.

4. Det kommer att bli mycket svårt att organisatoriskt lösa den förändring som föreslås. Både schematekniskt, ekonomiskt, kompetensförsörjningsmässigt, behörighetsmässigt och avtalsmässigt.
5. Ökade möjligheter till fjärrstudier är välkommet om förslaget skulle gå igenom. Men fjärrstudier kräver också extra resurser vilket belastar en redan tuff ekonomi och kan bli svårt att hantera schemamässigt i de fall det ska samordnas med andra huvudmän eller skolor.
6. Vi ser att pressen på både elever och rektorer kan bli betungande i de fall vårdnadshavare gör en form av bedömning av sina barns förutsättningar och skolan en annan. Viktigt att verkligen klargöra att ett beslut om åtgärd måste föregås av en professionell pedagogisk bedömning.
7. Piteå kommun håller inte med om det som utredningen skriver på sidan 87 att förslaget *inte medför några nya obligatoriska uppgifter för kommunerna som kräver statlig finansiering*. Förändringen medför extra kostnader för kommunerna enligt vår mening i och med ökade studier, förändrade lärotider, fjärrstudier och ökad administration. Även om förändringarna inte innebär några skyldigheter för kommunerna, så är ju intentionerna att vi ska möta dessa förändringar vilket medför ökade kostnader.
8. Mindre kommuners förutsättningar och möjligheter att leva upp till de nya kraven behöver beaktas så att inte likvärdigheten för elever åsidosätts.
9. Att en elev ska kunna genomgå sin utbildning i gymnasiet på kortare tid än tre år, innebär att många kurser ska kunna vara avslutade i förtid. Det kräver mycket av en skolorganisation att kunna planera för detta.

Frågor som behöver besvaras eller belysas

1. Skolans uppdrag är inte enbart kunskapsuppdraget. Elevers mognad som människa behöver inte per automatik hänga samman med en hög förmåga att klara vissa ämnen. Hur ska universiteten möta en yngre grupp elever som fått en gymnasieexamen tidigare? Ska de kunna påbörja studier t ex vid läkarprogrammet tidigare eller ska man även fortsättningsvis beakta deras levnadsålder kopplat till mognad för vissa universitetsutbildningar?
2. Kan det finnas en risk för att de elever som fått möjlighet att läsa högre kurser, hamnar i en än mer komplicerad studiesituation och social situation om de läst kurser i grundskolan som klasskamraterna inte har. Här behöver vi vara väldigt observanta så att vi inte bidrar till en ökad risk för utanförskap.
3. Skolans uppdrag är tudelat. Om tiden som eleverna tillbringar i de olika skolformerna kan förkortas för vissa elever, tar man också bort tid för skolans andra uppdrag - värdegrundsuppdraget, att växa som människa och samhällsmedborgare.
4. I Bilaga 1 2.6 står att utbildningen ska organiseras så att den så långt som möjligt anpassas efter elevernas önskemål *och val av nivåer i ett ämne* och att återvändsgränder undviks. De olika programmen ser olika ut. Det innebär, att en elev som går ett yrkesprogram, ska ha möjlighet till långtgående utökningar. Ett sådant upplägg, en sådan skrivning, blir organisatoriskt mycket svårt och dessutom kostsamt. Det finns stor risk att elever och föräldrar ställer krav på skolan som är svåra för att inte säga omöjliga att uppnå.

5. På sidan 53 redogör man i utredningen för en systematisk forskningsöversikt inom området gällande högpresterande elever att ett individanpassat lärande och differentiering inom ramen för vanlig klassrumsundervisning varit framgångsrik. Piteå kommun stödjer detta synsätt. Men om det ska kunna bli kvalitet i undervisningen, om läraren både ska kunna stödja och utmana alla elever, på alla nivåer, så behöver lärarna stöd, och det behöver tillsättas resurser och kompetens om det ska lyckas.
6. Om elever ska kunna studera på andra tider än det beslutade arbetsåret, kan det krävas förändringar i nuvarande arbetstidsavtal för lärare.
7. Viktigt att också beakta elevers förmåga till tillämpning och förståelse av kunskaper. Detta kan vara förmågor som följer med ålder.

§82

Utvärdering av sommaröppna förskolor och fritidshem 2022

22BUN59

Utvärdering sommaröppna förskolor och fritidshem 2022

Elisabeth Fjällström - Förskola
Bo Åström – Fritidshem
Malin Gustavsson - Ekonomi
22-09-21

Piteå kommun

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Bakgrund.....	3
Personal- anmälda- närvarande barn- förskola.....	4
Personal-anmälda- närvarande barn- fritidshem.....	8
Enkätsvar från vårdnadshavare.....	11
Ekonomi.....	14
Analys.....	14

Utvärdering – Sommaröppna förskolor och fritidshem 2022

Bakgrund

Sommaren 2021 gjordes en ny organisation av de sommaröppna förskolorna och fritidshemmen jämfört med tidigare år. Antalet sommaröppna förskolor och fritidshem minskade från sju till två enheter i respektive verksamhet samt att Nattis-verksamheten stängdes under fem veckor.

Planeringen inför sommaren 2022 var inledningsvis att vi även detta år skulle bedriva verksamhet vid två enheter både inom såväl förskolan som inom fritidshemmen. Verksamheterna skulle hållas öppna under tiden 11 juli – 11 augusti samt att Nattis skulle ha stängt under samma tidsperiod.

Fredag den 12 augusti hade alla verksamheter en stängningsdag inom förskolan och fritidshemmen.

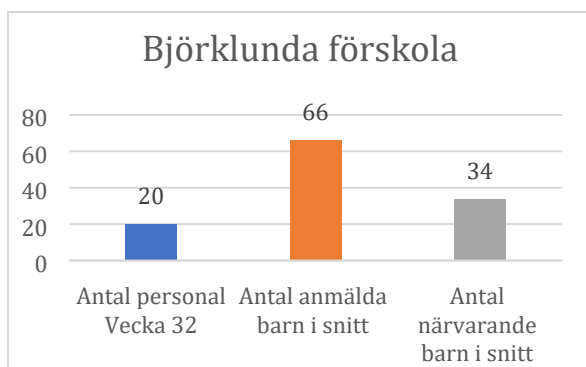
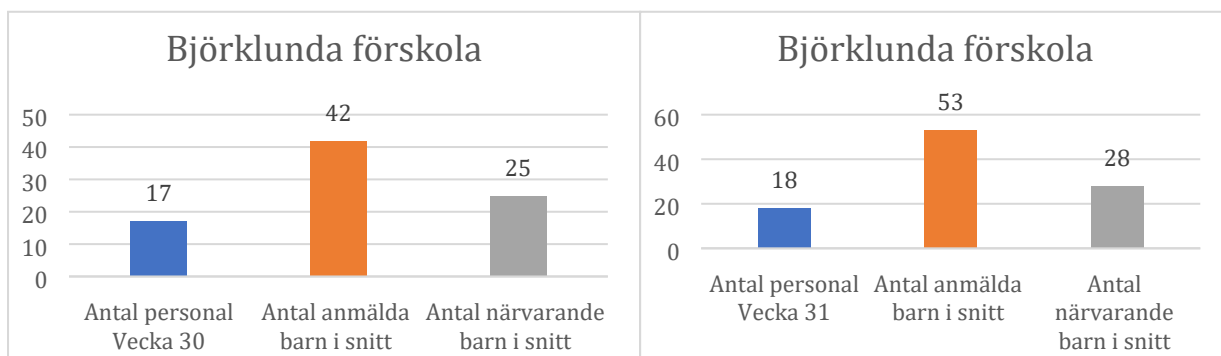
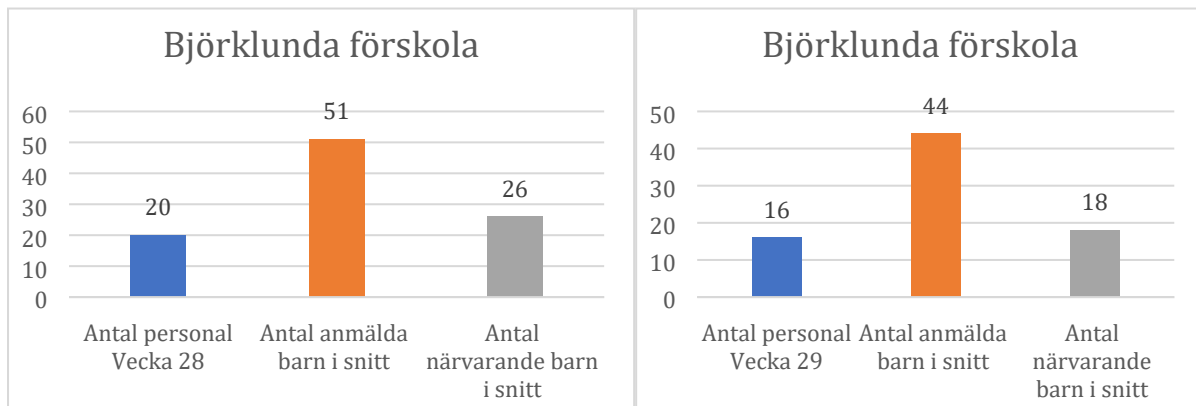
Under våren inkom synpunkter till Utbildningsförvaltningen där vårdnadshavare framförde att det fanns behov av fler öppna verksamheter under sommaren utifrån att de vårdnadshavare som arbetade då skulle få betydligt längre resväg och därigenom ökade omkostnader samtidigt som det upplevdes otryggare för barnen med mer okända pedagoger. Dessutom fanns även synpunkter om att detta inte heller var försvarbart utifrån klimataspekt.

Utifrån de synpunkter som inkom fattades ett beslut om att ytterligare en förskola och ett fritidshem skulle hålla öppet under fem veckor. Avdelningscheferna i förskolan och grundskolan beslutade att den tredje sommaröppna förskolan och fritidshemmet skulle vara belägna i Norrfjärden vilket i sin tur medförde att upptagningsområdet för dessa verksamheter blev Sjulsmark, Alterdalen, Norrfjärden och Rosvik.

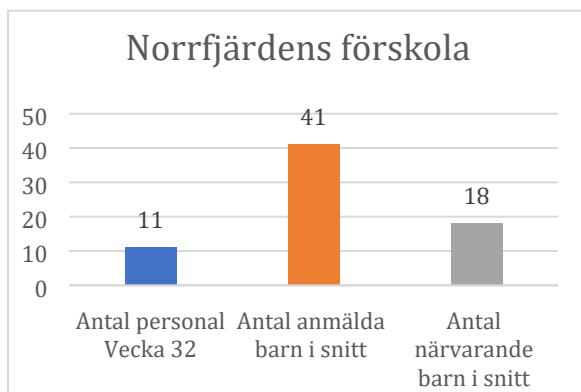
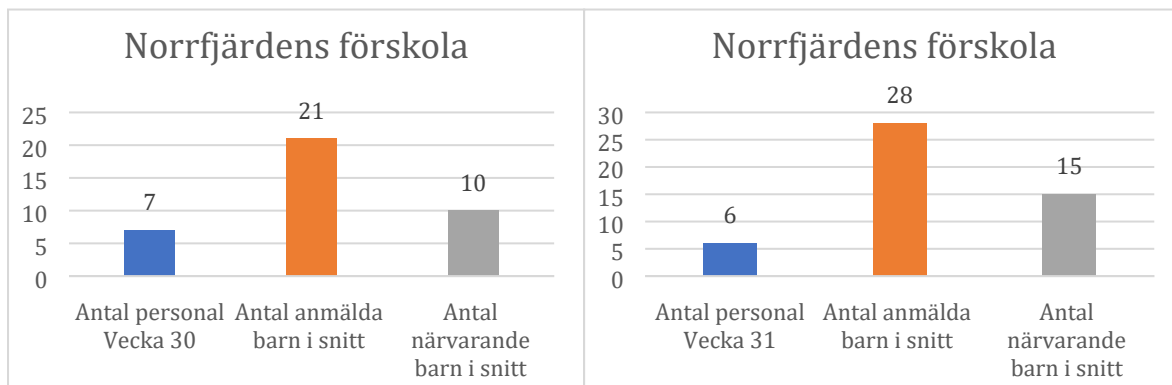
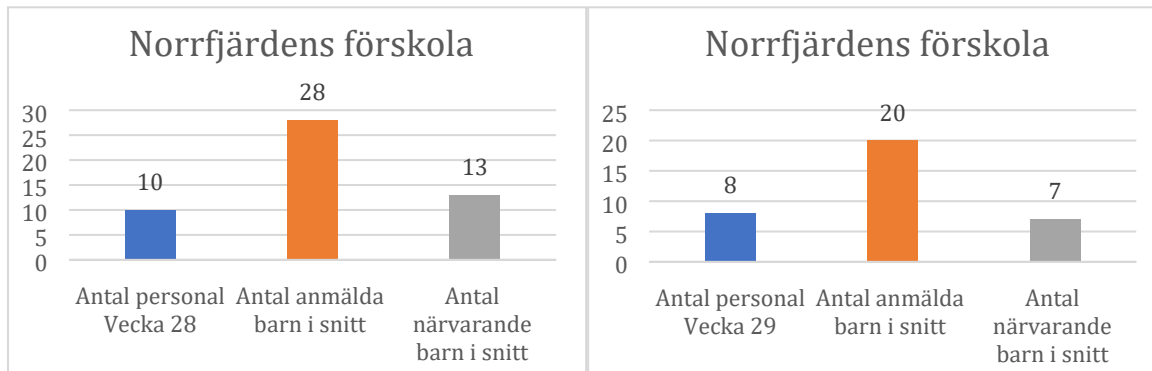
Utbildningsförvaltningen erhöll ett budgettillskott på 750 000 kr för att täcka de ökade kostnaderna som den tredje sommarverksamheten skulle medföra för förskole- och fritidshemsverksamheten.

Personal- Anmälda- och närvarande barn i snitt per vecka inom förskolan

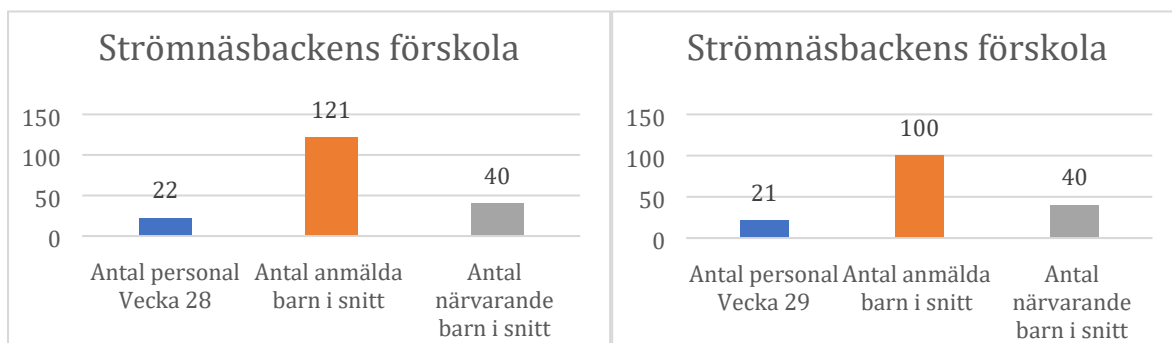
ÖJEBYNS FÖRSKOLA

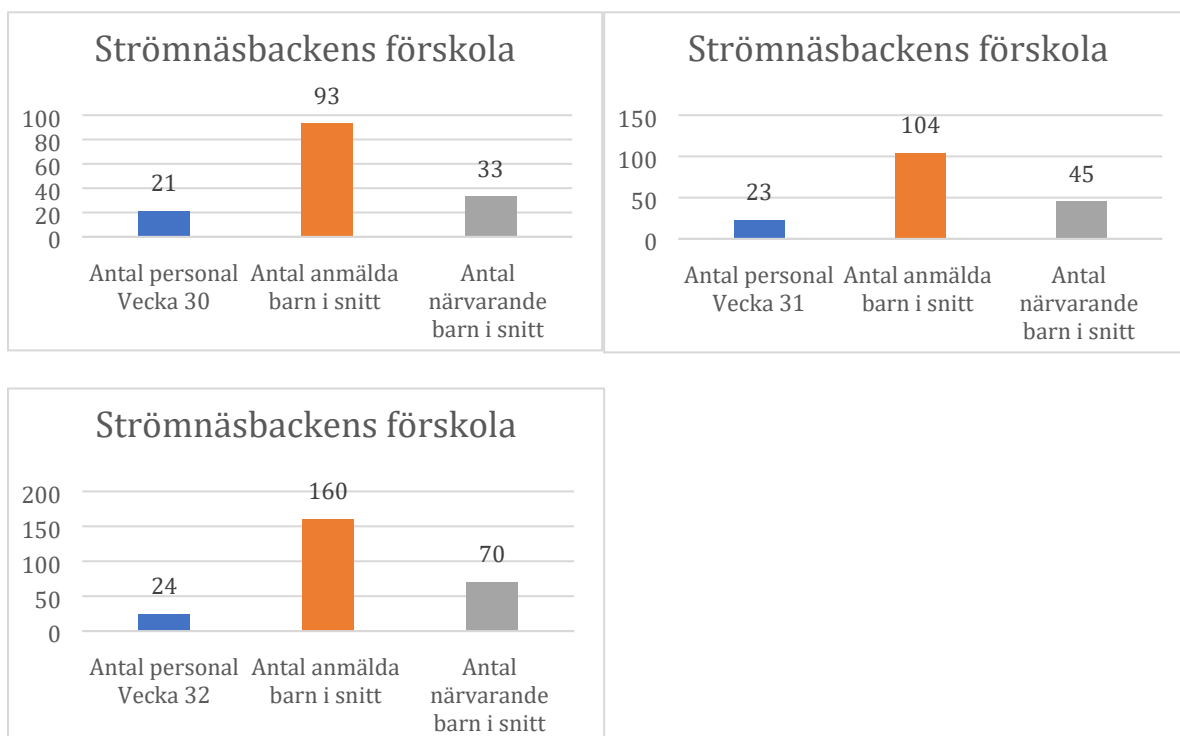

NORRFJÄRDENS FÖRSKOLA

STRÖMNÄSBACKENS FÖRSKOLA

Förskola

Preciserat utifrån ordinarie placeringsområde för den tredje öppna verksamheten i Norrfjärden

Vecka 28	Antalet anmälda barn 16/5	Antalet närvarande barn Sommarfsk	Närvarande barn Norrfjärden	Närvarande barn Alter	Närvarande barn Sjulsmark	Närvarande barn Rosvik	Bortfall %
Måndag	28	13	9	0	0	4	54%
Tisdag	28	10	6	0	0	4	65%
Onsdag	28	15	11	0	0	4	47%
Torsdag	28	17	13	0	0	4	40%
Fredag	28	11	9	0	0	2	59%

Vecka 29	Antalet anmälda barn 16/5	Antalet närvarande barn Sommarfsk	Närvarande barn Norrfjärden	Närvarande barn Alter	Närvarande barn Sjulsmark	Närvarande barn Rosvik	Bortfall %
Måndag	20	8	6	0	0	2	60%
Tisdag	20	10	6	0	0	4	50%
Onsdag	20	9	7	0	0	2	65%
Torsdag	20	5	4	0	0	1	80%
Fredag	20	3	2	0	0	1	85%

Vecka 30	Antalet anmälda barn 16/5	Antalet närvarande barn Sommarfsk	Närvarande barn Norrfjärden	Närvarande barn Alter	Närvarande barn Sjulsmark	Närvarande barn Rosvik	Bortfall %
Måndag	21	10	7	0	0	3	53%
Tisdag	21	7	5	0	0	2	66%
Onsdag	21	10	8	0	0	2	53%
Torsdag	21	12	9	0	0	3	43%
Fredag	21	13	10	0	0	3	39%

Vecka 31	Antalet anmälda barn 16/5	Antalet närvarande barn Sommarfsk	Närvarande barn Norrfjärden	Närvarande barn Alter	Närvarande barn Sjulsmark	Närvarande barn Rosvik	Bortfall %
Måndag	28	14	8	0	0	6	50%
Tisdag	28	15	9	0	0	6	47%
Onsdag	28	15	9	0	0	6	47%
Torsdag	28	17	12	0	0	5	40%
Fredag	28	15	10	0	0	5	47%

Vecka 32	Antalet anmälda barn 16/5	Antalet närvarande barn Sommarfsk	Närvarande barn Norrfjärden	Närvarande barn Alter	Närvarande barn Sjulsmark	Närvarande barn Rosvik	Bortfall %
Måndag	41	21	13	0	0	8	49%
Tisdag	41	21	16	0	0	5	49%
Onsdag	41	19	17	0	0	2	54%
Torsdag	41	20	15	0	0	5	52%
Fredag							

Förskola

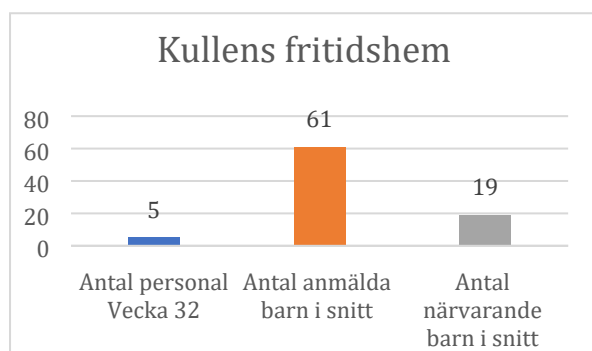
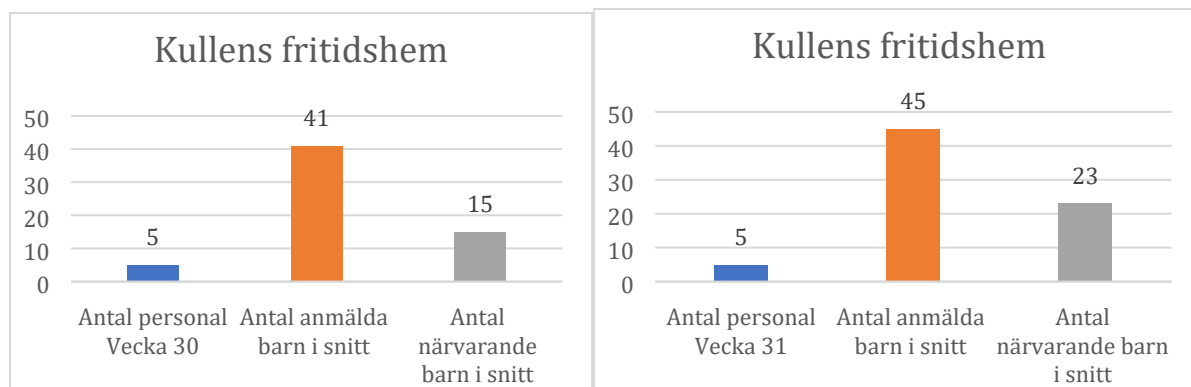
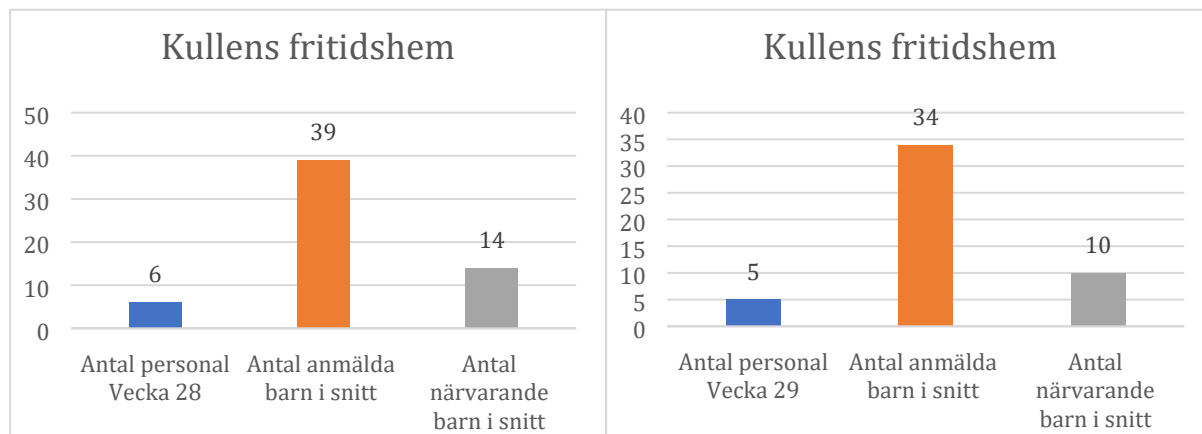
Total sammanställning (antal barn per anställd)

Antal barn per anställd (snitt)

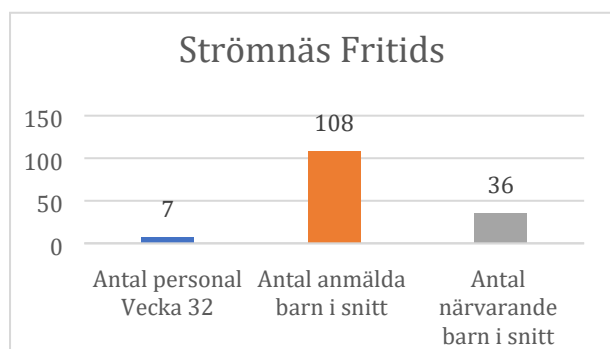
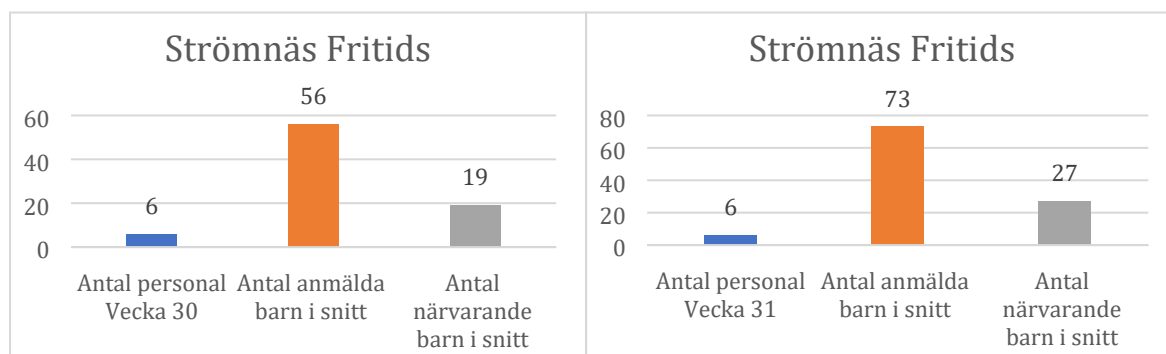
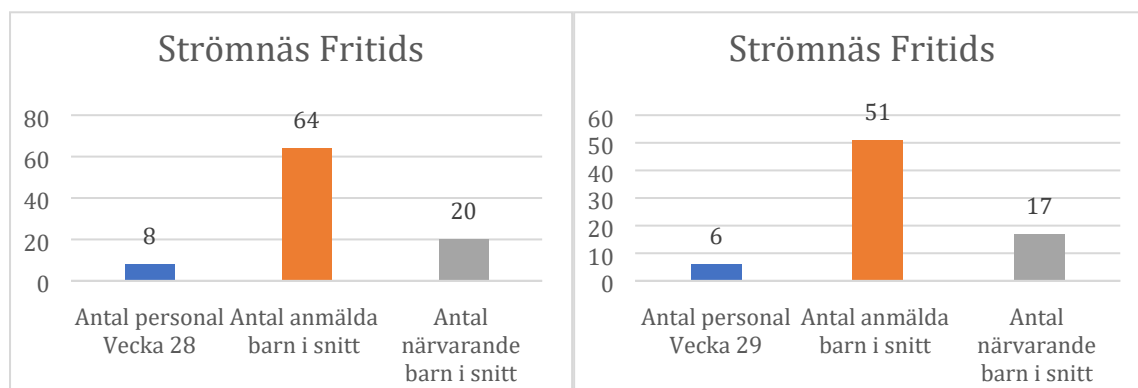
Vecka	Antal	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
v.28	Snitt anmälda	5	5	5	5	5
	Snitt närvaro	2	3	2	2	2
v.29	Snitt anmälda	5	5	5	5	5
	Snitt närvaro	2	2	2	2	2
v.30	Snitt anmälda	5	5	5	5	5
	Snitt närvaro	2	2	2	2	2
v.31	Snitt anmälda	5	5	5	5	5
	Snitt närvaro	3	3	3	3	2
v.32	Snitt anmälda	7	7	7	7	
	Snitt närvaro	3	3	3	3	

Personal- Anmälda- samt närvarande barn i snitt per vecka inom fritidshemmet

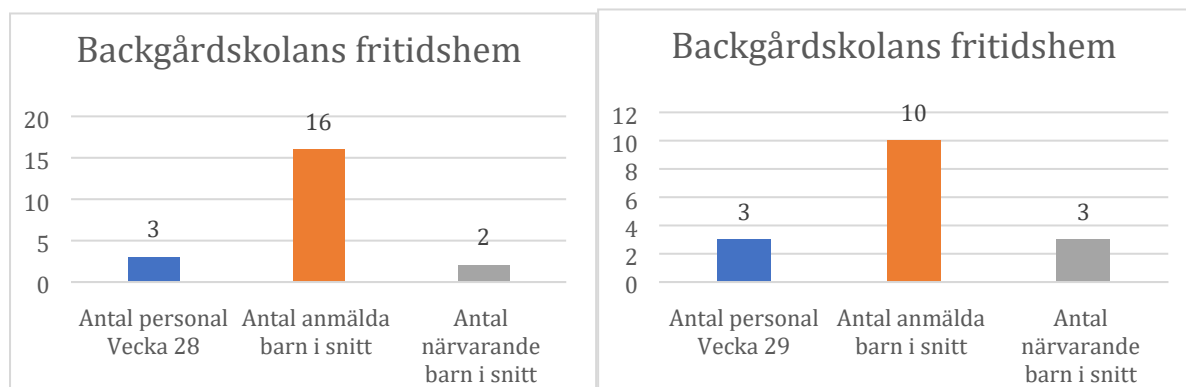
ÖJEBYNS FRITIDSHEM

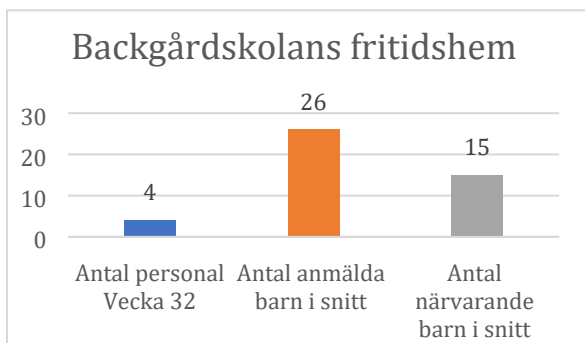
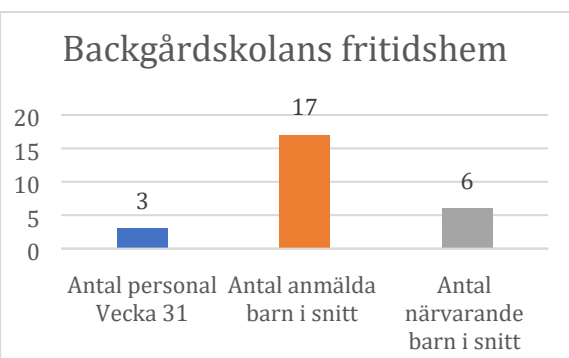
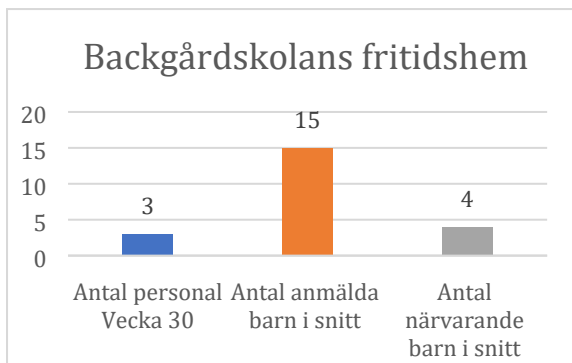

STRÖMNÄS FRITIDSHEM

NORRFJÄRDENS FRITIDSHEM

Fritidshem

Total sammanställning (antal barn per anställd)

Antal barn per anställd (snitt)

Vecka	Antal	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
v.28	Snitt närvaro	2	2	2	2	1
v.29	Snitt närvaro	2	2	1	2	1
v.30	Snitt närvaro	2	3	2	2	2
v.31	Snitt närvaro	3	3	3	3	2
v.32	Snitt närvaro	3	3	3	3	

Utvärdering av sommarverksamheten

Enkät svar från vårdnadshavare

- Enkäten skickades ut till de vårdnadshavare som haft närvarande barn på sommaröppen verksamhet, vilket är 129 för förskolan och 72 för fritidshem.
- Av dessa är det 56 svar från förskolan och 31 svar från fritidshem, vilket innebär en svarsfrekvens för förskolan på 44% och för fritidshem 43%.
- Föräldrarna hade möjlighet att besvara enkäten anonymt.
- Enkäten bestod av frågor med valbara alternativ samt en öppen fråga för förbättringsförslag och övriga synpunkter.

Förskola-placering

1. Vilken sommarförskola var ditt/ dina barn på under sommaren?

[Mer information](#)

● Strömnäsbackens förskola	34
● Björklunda förskola	13
● Norrfjärdens förskola	9

Fritidshem-placering

1. Vilket sommaröppet fritids var ditt barn på under sommaren?

[Mer information](#)

● Strömnäs fritids	12
● Öjebyn/ Kullens fritids	9
● Norrfjärdens fritids	10

Förskola- svarande per vecka

4. Vilken/ vilka veckor har ert/ era barn varit på Sommarförskola under perioden vecka 28-32?

[Mer information](#)

● 28	30
● 29	25
● 30	29
● 31	30
● 32	36

Fritidshem-svarande per vecka

4. Vilken/ vilka veckor har ert/era barn varit på sommarfritids under perioden vecka 28-32?

[Mer information](#)

● 28	16
● 29	13
● 30	15
● 31	16
● 32	16

Förskola

8. Hur har du upplevt personalens bemötande mot dig och ditt barn på Sommarförskolan?

[Mer information](#)

● Mycket bra	26
● Bra	13
● Okej	13
● Dålig	3
● Mycket dålig	1

Fritidshem

8. Hur har du upplevt personalens bemötande mot dig och ditt barn under Sommarfritids?

[Mer information](#)

[Insikter](#)

● Mycket bra	14
● Bra	12
● Okej	3
● Dålig	2
● Mycket dålig	0

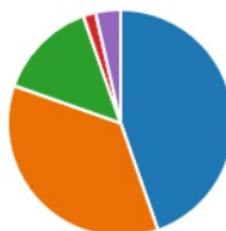

Förskola - Trivsel

9. Hur tycker du att barnet/barnen har trivts på Sommarförskolan?

[Mer information](#)

● Mycket bra	25
● Bra	20
● Okej	8
● Dåligt	1
● Mycket dåligt	2

Fritidshem - Trivsel

9. Hur tycker du att barnet/barnen trivts på Sommarfritids?

[Mer information](#)

[Insikter](#)

● Mycket bra	8
● Bra	14
● Okej	6
● Dåligt	3
● Mycket dåligt	0

Förskola - Aktiviteter

10. Vad tycker du om de aktiviteter som anordnats under Sommarförskolan?

[Mer information](#)

[Insikter](#)

● Mycket bra	19
● Bra	20
● Okej	13
● Dåligt	4
● Mycket dåligt	0

Fritidshem - Aktiviteter

10. Vad tycker du om de aktiviteter som anordnats under Sommarfritids?

[Mer information](#)

● Mycket bra	9
● Bra	12
● Okej	6
● Dåligt	4
● Mycket dåligt	0

Ekonomi

Kostnadstyp	Fritidshem		Förskola	
	Strömnäs + Öjebyn	Backgård EXTRA	Strömnäsbacken + Öjebyn	Norrfjärden EXTRA
Timvikarier	449 431	144 872	358 508	140 720
Inköp	20 119	0	12 605	12 000
Ordinarie personal	34 402	34 402	1 724 052	296 493
Summa	503 952	179 274	2 095 165	449 213
Budget	750 000			
Extra kostnad sommaröppet	628 487	<i>inkl ordinarie personal, ej medräknat utbetalning fristående 48 tkr.</i>		
Avvikelse	121 513			

Analys sommaröppna förskolor och fritidshem

Positivt

Vi kan med glädje konstatera att vi har nöjda föräldrar som haft sina barn i våra verksamheter under sommaren, där de bland annat tycker att personalen har åkt i väg på många trevliga utflykter och genomfört många bra aktiviteter för deras barn i den vardagliga pedagogiska verksamheten.

Vi kan också konstatera att personalen har trivts bra och tog ett stort ansvar och var ett stort stöd och en trygghet för de barn som vistades många veckor på den sommaröppna verksamheten.

När personalen får goda resultat ger det signaler om en positiv utveckling av sommarverksamheten. Det var även positivt att både förskolan och fritidshemmen hade samma antal veckor för den öppna sommarverksamheten. År 2021 hade fritidshemmen fyra veckor jämförelsevis med förskolan som hade fem veckors sommarverksamhet.

Personal

Differensen mellan anmälda och närvarande barn har varit stor även i år vilket tyvärr fortsatt visar på svårigheterna att planera bemanningen på ett kostnadseffektivt sätt. Trots att vi i planeringen tagit hänsyn till tidigare erfarenheter av att bedriva sommaröppna verksamheter och är väl medvetna om risken för bortfall har det likväl inneburit en överbemanning trots att bemanningen justerats flertalet gånger och så nära inpå sommaren som möjligt. Förhoppningen har varit att användningen av såväl Tempus i år som en e-tjänst under fjolåret skulle underlätta processen för vårdnadshavarna och därmed kunna minimera andelen frånvarande barn i verksamheterna. Vi kan konstatera att den önskvärda effekten har uteblivit.

Utifrån den utvärdering som redovisas och det statistiska underlag som finns ser vi inget behov av att bedriva fler än två sommaröppna förskolor respektive fritidshem då antalet närvarande barn har varit lågt i samtliga områden.

Efter fjolårets utvärdering har rektorerna förändrat och utvecklat introduktionen till sommarvikarierna med exempelvis gemensam information och introduktion för samtlig sommarpersonal så att det därmed skulle vara tydligt för all personal vad som gällde.

Det köptes in lekmaterial och annat för att förstärka samvaron och ge guldkant i tillvaron för barnen. Samordnare på varje enhet fick introduktion gällande Tempus och annan information som var viktig för verksamheten.

Andra synpunkter

Ju fler sommaröppna verksamheter vi har så belastar det även andra förvaltningar som tex. fastighets- och serviceförvaltningen, då alla förändringar som görs även medför konsekvenser för måltider, vaktmästeri och städ.

Utvärderingen visar med tydlighet att det anmälda behovet av sommaröppna förskolor och fritidshem inte är särskilt stort. Dessutom är det en låg andel av de inskrivna barnen inom Piteå kommun som nyttjar de sommaröppna förskolorna och fritidshemmen.

Utvärderingen påvisar ett tydligt negativt utfall av antalet närvarande barn jämfört med antalet anmälda barn vilket medför betydande merkostnader i fråga om bemanning, lokaler och administration. Hur ska vi kunna möta detta faktum?

Vår analys är därför av stor vikt att vi anpassar de sommaröppna verksamheterna på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt inför nästa år.

Ett sätt att möta detta kunde kanske vara att ha flexibla öppettider mellan enheterna och kanske även mellan verksamheterna, där det är möjligt, i syfte att kunna effektivisera vår bemanning genom att t.ex. sätta öppettiderna till 06.30-17.00.

Ett annat sätt som föreslås av rektorerna är att införa en avgift för de vårdnadshavare som anmäler plats och sedan inte nyttjar den. Detta är under förutsättning att lagen så tillåter och att det inte begränsas av maxtaxans riktlinjer.

Förslag/Förbättringsåtgärder från vårdnadshavare för sommar öppen förskola

De förslag på förbättringar som framkommit är:

- Önskan om en kortare informationsfilm
- Tydligare information/uppmärkning vilken entré/avdelning barnet ska gå till
- Det bör finnas ordinarie personal som barnet känner till på varje enhet
- Korta ned sommar öppen verksamhet till 4 veckor.

Andra synpunkter som framkommit innefattar ett det varit jättebra ordnat och att det var uppskattat att det fanns bilder på barnets hylla. Positiv och trevlig personal och det kändes bra att de blivit bemötta av någon de kände. Personalen har varit tydliga och presenterat sig vilket känns tryggt.

Även positivt att personalen varit påhittiga med många utflykter.

Har även framkommit önskan om ansvarig pedagog till varje barn för att underlätta information om dagen.

det har även upplevts som otryggt att personalen inte haft kännedom om barnen.

Förslag/Förbättringsåtgärder från vårdnadshavare för sommar öppet fritidshem

De förslag på förbättringar som framkommit är:

- Begränsa sommaröppet fritidshem till 4 veckor
- Välkomstfilm
- Information om var man skulle hämta och lämna på morgon/kväll
- Någon ordinarie pedagog som känner till barnet
- Namn på pedagoger

Andra synpunkter som framkommit är att det varit långa avstånd att köra barnen till och från fritids.

Personalen har varit fantastisk och det har känts tryggt att lämna barnen.

§83

Kvalitetsrapport Personal, Läsåret 2021–2022

22BUN197

Kvalitetsrapport

Personal Läsåret 2021-2022

2022-08-25

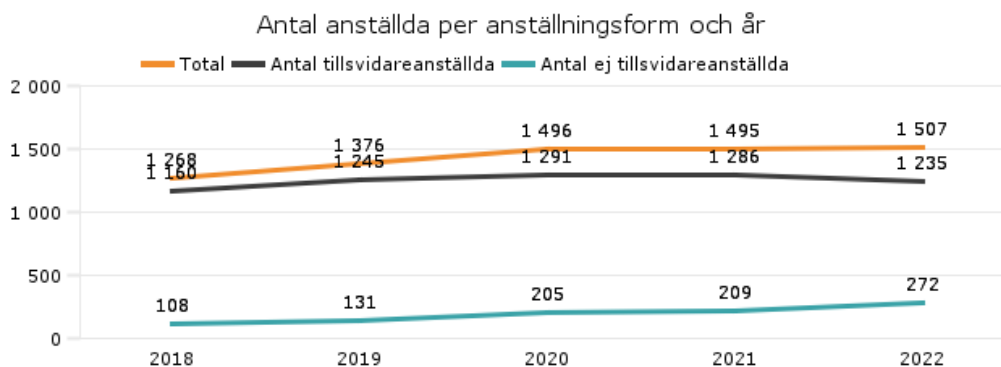
Innehållsförteckning

.....	1
PERSONALBILD	2
Åldersgrupper och kön	2
UTBILDNING OCH BEHÖRIGHET	5
SYSSELSÄTTNINGSGRAD	8
Timanställda	8
PENSIONSavgångar	10
PERSONALTÄTHET	11
SJUKFRÅNVARO	12
KRÄNKNINGAR, HOT OCH VÅLD	14
LEDNINGSGRUPPENS REKOMMENDATION	17

Personalbild

I slutet av läsåret, maj 2022, hade utbildningsförvaltningen i Piteå 1 507 anställda varav 1 235 var tillsvidareanställda. Antalet anställda har ökat med tolv personer, vilket motsvarar en ökning om ca 1 % jämfört med samma period förra året. Däremot har antalet tillsvidareanställda minskat med 51 personer, vilket motsvarar en minskning om ca – 4 %.¹

Antal anställda per anställningsform och år, utbildningsförvaltningen Piteå²

Även om det är fler som har visstidsanställningar än tidigare har antalet vikarietimmor samtidigt minskat (se sid 9 i rapporten). Under Coronapandemin har bristen på vikarier varit stor och utbildningsförvaltningen har därför anställt ett antal vikarier med månadsanställning istället för timanställning för att säkra tillgången på vikarier.

Visstidsanställningarna innefattar även vissa resurspersoner, t ex lärarassistenter, och andra tjänster som finansieras av statsbidrag. Då dessa bidrag är tillfälliga blir tjänsterna också tidsbegränsade. Det finns även en andel obehöriga lärare som är anställda på tidsbegränsade anställningar i enlighet med skollagen (2010:800) 2 kap 18 §.

Den relativt stora ökningen av ej tillsvidareanställda jämfört med föregående år kan ses som bekymmersam då denna typ av anställning skapar en viss otrygghet, inte minst hos den anställde men även hos rektorer och kollegor som får en kortare planeringshorisont. Samtidigt kan en visstidsanställning leda fram till en tillsvidareanställning i förlängningen och bli en ”inkörsport” till arbete i förskola och skola, vilket är positivt ur kompetensförsörjningshänseende.

Åldersgrupper och kön

Andelen anställda i åldrarna 30 – 49 år har minskar för andra året i rad och uppgår i maj 2022 till 49,8 % vilket är en minskning med 0,6 procentenheter sedan föregående år. Andelen yngre personal (under 30 år) är tämligen oförändrad (en ökning om 0,2 procentenheter). 42,3 % av de anställda är över 50 år vilket är en

¹Stratsys: Beslutstöd/Personalanalys, hämtad 2022-08-01

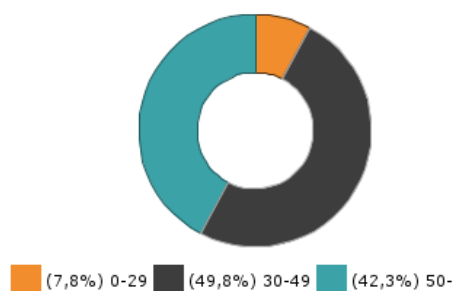
²Ibid., hämtad 2022-08-01

ökning med 0,3 procentenheter och medianåldern ligger på 48 år vilket oförändrat sedan ifjol.³ Det är glädjande att andelen personal över 50 år ökat då det i regel är en personalgrupp med stort kunnande och erfarenhet, samt att ett av de områden som kommunens kompetensförsörjningsplan fokuserar på är vikten av att personalen stannar i yrket. Att andelen personal över 50 år ökar stämmer väl med den bild som Sveriges kommuner och regioner (SKR) målar upp i sin senaste rapport *Skilda förutsättningar och lokala lösningar*:

Lärare stannar i yrket. Under en tjugoförårsperiod (1986-2016) har andelen lärare och förskollärare som arbetar kvar i yrket eller branschen legat stabilt på 82-84 procent.⁴

Samtidigt innebär givetvis en stor andel personal över 50 år även en stor andel personal som om inom inte allt för lång tid kommer att gå i pension. I och med att vi står inför utmaningar med kompetensförsörjning måste vi nogsamt följa andelen äldre medarbetare i förhållande till yngre. För att förbereda inför framtida kompetensförsörjningsbehov behöver vi se över hur många anställda som finns i gruppen 60-65 år samt vilken yrkesbehörighet de har.

Andel anställda per åldersgrupp 2022-05

Förskolan är den skolform i kommunen med störst andel yngre anställda, men andelen yngre sjunker i förskolan liksom i gymnasiet. Inom grundskolan ökar andelen unga anställda med 1,4 procentenheter.⁵

Att andelen unga anställda i grundskolan ökar kan bero på att lärarutbildningarna, nationellt sett, tillsammans är högskolans största yrkesutbildning. Fler än var femte student som påbörjar en yrkesutbildning studerar till lärare eller förskollärare. Till höstterminen 2021 sökte drygt 17 400 personer till ett lärarprogram och de senaste två läsåren har antalet examinerade lärare ökat till den högsta nivån på tio års tid. Även vid Luleå tekniska universitets lärarutbildningar var antagningsbilden hösten 2021 mycket god, tyvärr är dock antalet sökande betydligt lägre till höststarten 2022

³ Stratsys: Beslutstöd/Personalanalys, hämtad 2022-08-01

⁴ *Skilda förutsättningar och lokala lösningar – Kompetensförsörjning i förskola, skola och vuxenutbildning*, Sveriges Kommuner och Regioner, 2022, sid. 12

⁵ Stratsys: Beslutstöd/Personalanalys, hämtad 2022-08-01

och universitetet har därför bland annat beslutat om ett nollintag på gymnasieläraryrket.⁶

Förskolan är även i år den skolform som har lägst andel personal över 50 år (39,1 %) samtidigt som gymnasiet är den skolform där andelen personal över 50 år ökar mest.⁷ Att andelen personal över 50 år är lägst inom förskolan kan bero på att färre anställda orkar jobba kvar till 65 års ålder än vad de gör inom andra skolformer. Arbetsmiljön med lyft och hög ljudnivå kan påverka viljan att jobba fram till pensionsålder inom förskolan.

Grundskolan är även fortsättningsvis den skolform med störst andel personal över 50 år (45,1 % vilket innebär en ökning med en procentenhet sedan ifjol) och därmed även mest sårbar när det gäller kompetensförsörjningsbehov kopplat till pension⁸. Motsvarande andel på nationell nivå är 35 % inom grundskolan⁹. Piteå kommuns grundskola har med andra ord en betydligt högre andel äldre lärare än genomsnittet i landet.

	0 – 29 år			30 – 49 år			50 år -		
	2020 Andel (%)	2021 Andel (%)	2022 Andel (%)	2020 Andel (%)	2021 Andel (%)	2022 Andel (%)	2020 Andel (%)	2021 Andel (%)	2022 Andel (%)
Förskolan	13,7	13,9	12,5	46,8	46,8	48,5	39,5	39,3	39,1
Grundskolan	3,1	3,8	5,0	53,7	52,1	49,9	43,2	44,1	45,1
Gymnasiet	4,2	6,0	5,2	55,8	52,4	50,8	40,0	41,7	44,0

I Piteås utbildningsväsende är 80,6 % av de anställda kvinnor, vilket innebär att andelen kvinnor minskat med 0,8 procentenheter sedan förra året.¹⁰

Andelen kvinnor och män varierar dock mellan de olika skolformerna. Inom gymnasieskolan är könsfördelningen som jämnast där andelen män är 42,5 % vilket är en ökning med 2,8 procentenheter. Inom grundskolan är motsvarande andel 24,3 % (vilket är en ökning med 0,6 procentenheter sedan förra året) medan det i förskolan arbetar 2,5 % män, vilket är lägre än andelen på riksnivå som är 4 % (för kommunala huvudmän) men likafullt är en ökning från föregående år med 0,4 procentenheter.¹¹

Även om ökningarna av andelen män i förskolan och grundskolan är små är det dock mycket glädjande att andelen män ökar i samtliga skolformer. Inom

⁶ Skilda förutsättningar och lokala lösningar – Kompetensförsörjning i förskola, skola och vuxenutbildning, Sveriges Kommuner och Regioner, 2022, sid. 12

⁷ Stratsys: Beslutstöd/Personalanalys, hämtad 2022-08-01

⁸ Ibid., hämtad 2022-08-01

⁹ Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2018/19, Skolverket 2019-03-12, sid. 19

¹⁰ Stratsys: Beslutstöd/Personalanalys, hämtad 2022-08-02

¹¹ Ibid., hämtad 2022-08-02

grundskolan kan ökningen bero på en omedveten prioritering i rekryteringen, kanske framför allt när det handlar om exempelvis elevassistenter som ska arbeta med barn i behov av särskilt stöd.

Inte sällan uppger rektorerna till bemanningen att de exempelvis gärna vill ha en man, en fysisk person som inte backar för en utagerande elev. Gärna någon som är intresserad av idrott, teknik eller data.¹²

Årets ökning av andelen män i förskolan är, även om den är liten, mycket glädjande med tanke på det arbete som lagts ned på att få fler män till förskolan. En förklaring till detta kan vara den medvetna organisatoriska satsningen att säkerställa att de män som arbetar i förskolan får jobba i arbetslag där även andra män finns. Det är större chans att männen trivs och vill stanna i yrket när det får möjlighet att jobba tillsammans med andra män. Att ha manliga förebilder är viktigt, inte bara inom förskolan utan även i de andra skolformerna, och det är därför oerhört viktigt att även män blir VFU-handledare (handledare för lärarstudenter).

Utbildning och behörighet

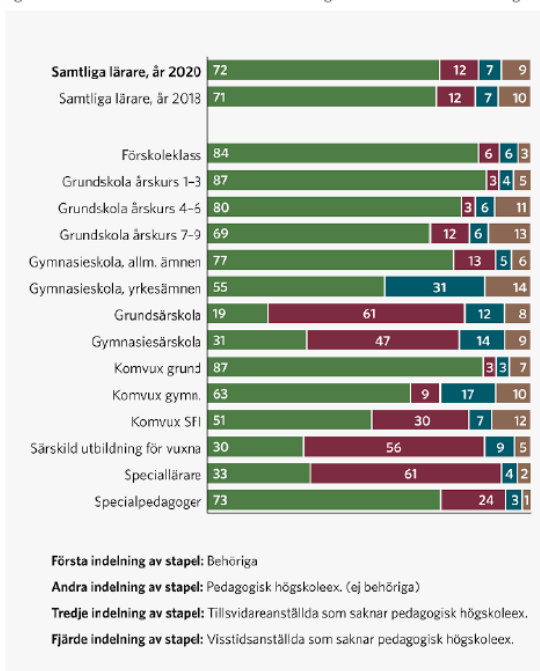
SKR:s kompetensförsörjningsrapport från våren 2022 visar att det inte examineras tillräckligt många förskollärare, ämneslärare med inriktning mot årskurs 7-9 och yrkeslärare. Inom andra lärargrupper beräknas det samtidigt examineras fler än vad som behövs. Det gäller exempelvis ämneslärare med inriktning mot gymnasieskolan, grundlärare med inriktning mot förskoleklass och årskurs 1-3 samt för grundlärare med inriktning mot fritidshem.¹³

Samtidigt skiljer sig andelen behöriga stort mellan årskurser och skolformer nationellt. I tabellen till höger framgår att där andelen behöriga är låg finns samtidigt en hög andel obehöriga med pedagogisk högskoleexamen.¹⁴

Både jämfört med rikets och liknande kommunala huvudmän (tidigare benämnd ”jämförbara kommuner”) har Piteå en god utbildningsnivå bland personalen. I grundskolan är andelen lärare (heltidstjänster) med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne 84,5 % vilket kan jämföras med rikets snitt som ligger på 72,0 %. Den

Diagram 5: Stora skillnader i andelen behöriga

Andel lärare efter behörighet och anställningsform år 2020, samtliga huvudmän, omräknat till heltidstjänster. Som behöriga lärare räknas i grundskola årskurs 7-9 och gymnasieskolan, allmänna ämnen, lärare med behörighet i rätt årskurs och ämnen. I grundskola årskurs 1-6 räknas lärare med behörighet i rätt årskurs som behöriga.

¹² Citat av grundskolans avdelningschef

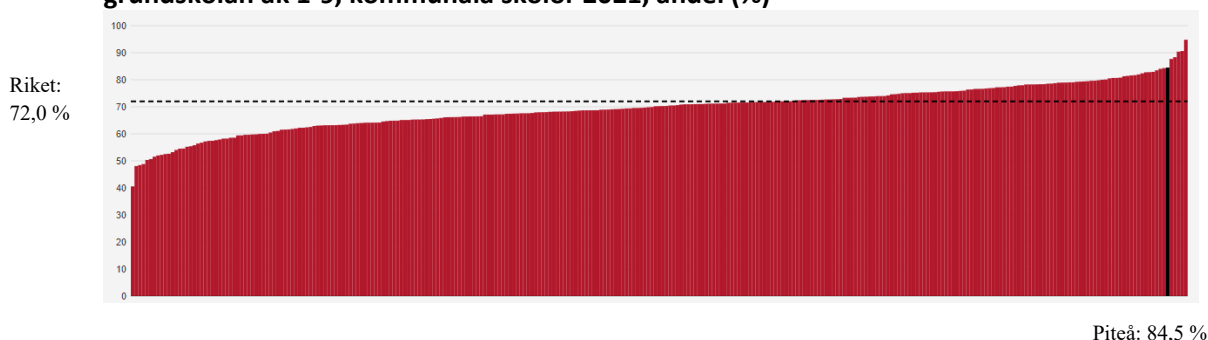
¹³ *Skilda förutsättningar och lokala lösningar*

vuxenutbildning, Sveriges Kommuner och Regioner, 2022, sid. 20

¹⁴ *Ibid.*, sid. 23

höga andelen placerar Piteå på sjätte plats av rikets kommuner vilket tydliggörs i grafen nedan.¹⁵

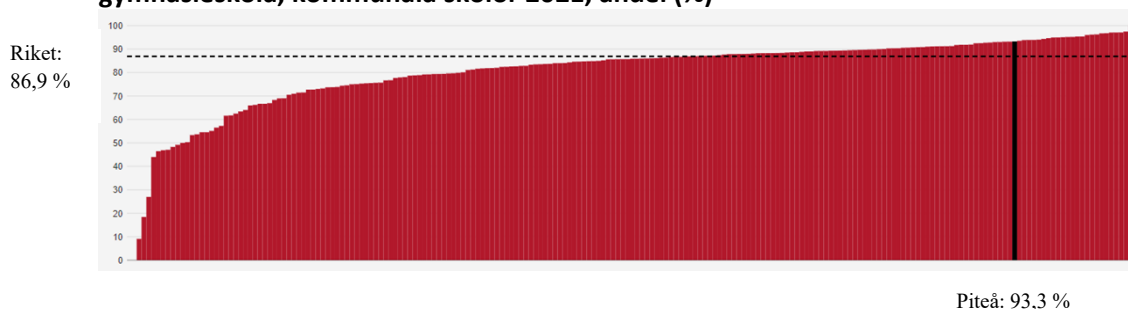
Lärare (heltidstjänster) med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne i grundskolan åk 1-9, kommunala skolor 2021, andel (%)¹⁶

De flesta av Piteås grundskolor ligger över rikets snitt när det gäller andelen lärare med legitimation (t ex är andelen på Jävres skola 94,7 %, Pitholmsskolan åk 7-9 94,4 % och Sjulnässkolan 94,1 %) men fyra av kommunens grundskolor ligger under rikets snitt (Sjulsmarks skola 63,5 %, Rosviks skola 70,9 %, Porsnässkolan 71,2 % samt Strömnäs skola 71,2 %).¹⁷

SKR betonar i sin kompetensförsörjningsrapport att möjligheten att rekrytera inte bara skiljer sig mellan, utan också inom kommuner. Det kan röra sig om skillnader mellan tätort och glesbygd, om geografiskt avstånd till stadskärnan och möjlighet till kollektivtrafik, men också om att vissa skolor av olika skäl upplevs mer eller mindre attraktiva än andra. Kanske kan skillnaderna i behörighet på Piteås grundskolor förklaras genom detta.¹⁸

Lärare (årsarbetare) med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne i gymnasieskola, kommunala skolor 2021, andel (%)¹⁹

Även i gymnasieskolan utmärker sig Piteå kommun positivt i jämförelse med andra kommuner. I Piteå har 93,3 % av lärarna lärarlegitimation och behörighet i minst

¹⁵ Kolada, N15814, hämtad 2022-08-02

¹⁶ Ibid., hämtad 2022-08-02

¹⁷ Ibid., hämtad 2022-08-02

¹⁸ *Skilda förutsättningar och lokala lösningar – Kompetensförsörjning i förskola, skola och vuxenutbildning*, Sveriges Kommuner och Regioner, 2022, sid. 28

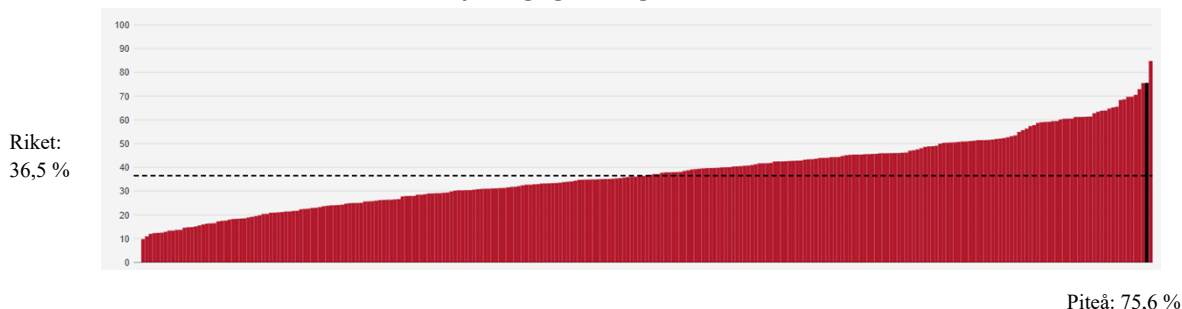
¹⁹ Kolada, N17826, hämtad 2022-08-02

ett ämne (detsamma som förra året), att jämföras med rikets snitt som ligger på 86,9 %.²⁰

På Strömbäckskolan har många av lärarna på de yrkesförberedande programmen lärarlegitimation trots att detta inte är ett krav för yrkeslärare, något som kan vara en av förklaringarna till skolans höga måluppfyllelse.

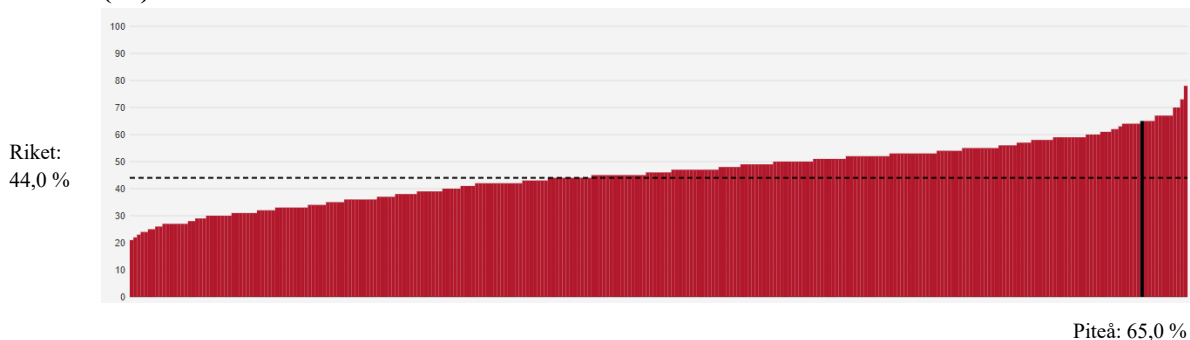
När det gäller andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleexamen i fritidshemmen har Piteå näst högst andel i landet, hela 39,1 procentenheter högre än rikets snitt. Piteås andel med 75,6 % är dock en försämring mot föregående år med 1,4 procentenheter. Detta kan dock delvis bero på att Luleå tekniska universitet inte haft examensrätt för fritidspedagogutbildningen under de senaste åren.²¹:

Årsarbetare i fritidshem med pedagogisk högskoleexamen 2021, andel (%)²²

Även när det gäller andelen heltidstjänster i förskolan med förskollärlärligitation (kommunal regi) ligger Piteå kommun i topp av landets kommuner med 65 % vilket är en förbättring jämfört med föregående år med en procentenhet och kan jämföras med rikssnittet på 44 %.²³

Heltidstjänster i förskolan med förskollärlärligitation 2021, kommunal regi, andel (%)²⁴

Piteå kommun har ett gott rykte som skolkommun med goda resultat i de flesta mätningar, något som kan vara förklaringen till att vi haft relativt lätt att rekrytera behöriga lärare. Vi behöver fortsätta arbeta med attraktiviteten för att säkerställa fortsatt hög behörighet bland våra anställda.

²⁰ Kolada, N17826, hämtad 2022-08-02

²¹ Kolada, N13015, hämtad 2022-08-02

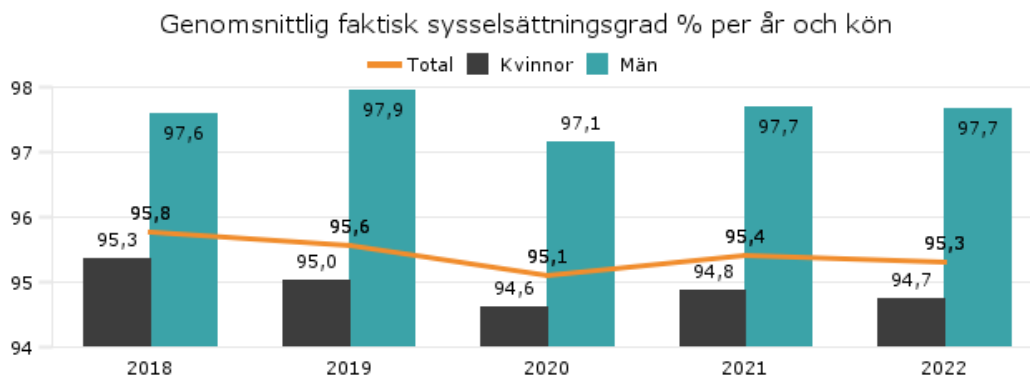
²² Ibid., hämtad 2022-08-02

²³ Kolada, N11810, hämtad 2022-08-02

²⁴ Ibid., hämtad 2022-08-02

Sysselsättningsgrad

Kommunens målsättning är att erbjuda alla medarbetare en heltidsanställning. Därför är det något bekymrande att den genomsnittliga faktiska sysselsättningsgraden har sjunkit med -0,1 procentenheter sedan föregående år och nu ligger på 95,3% (bland männen är den oförändrad från förra året medan kvinnornas faktiska sysselsättningsgrad sjunkit).²⁵

Inom förskolan är den genomsnittliga faktiska sysselsättningsgraden i princip oförändrad sedan föregående år medan den inom grundskolan minskat med -0,2 procentenheter och nu ligger på 96,1 %. Inom gymnasiet ökar den genomsnittliga faktiska sysselsättningen för andra året i rad, denna gång med 0,4 procentenheter. Även inom elevhälsan ökar den faktiska sysselsättningsgraden och ligger nu på 94,6 %. Även om det är glädjande med en ökning för tredje året i rad är likafullt sysselsättningsgraden inom elevhälsan lägre än inom övriga avdelningar.²⁶

Inom utbildningsförvaltningen ser vi att en del av vår personal ansöker om tjänstledighet deltid, ofta 20 %, för att studera eller för att man upplever sin livssituation så krävande att man inte orkar arbeta heltid. Detta kan även vara en förklaring till att det är stor skillnad mellan könen när det gäller sysselsättningsgrad; det är i regel kvinnan som sköter större del av det obetalda arbetet hemma. Samtidigt kan det även vara ett tecken på att det finns ekonomiskt utrymme hos somliga att kunna gå ned i tjänst och att utbildningsförvaltningen har varit generös med att bevilja tjänstledighet genom åren.

Timanställda

Piteå kommun ska erbjuda trygga anställningar, därför ska antalet timanställningar minska till förmån för månadsanställningar, något som utbildningsförvaltningen strävar efter att åstadkomma. Samtidigt kommer behovet av timvikarier alltid att finnas och de senaste åren har behovet varit större än någonsin med tanke på den pandemi som vi genomlevt. Genom att ta hand om vår vikariepool och skapa goda förutsättningar för vikarierna är vår förhoppning att vikarierna vill fortsätta ”hoppa

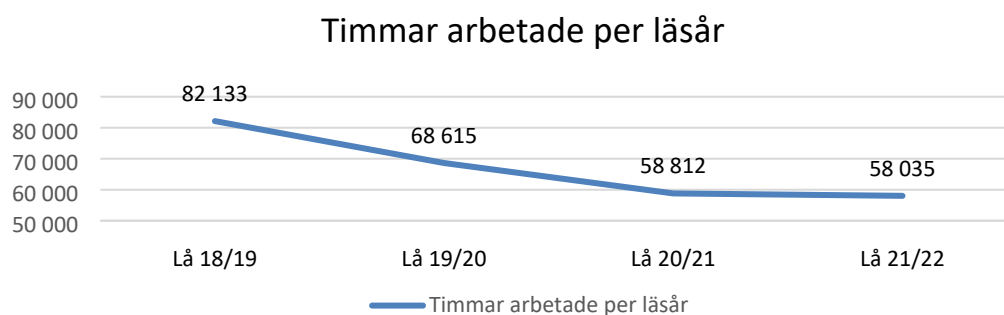
²⁵ Stratsys: Beslutstöd/Personalanalys, hämtad 2022-08-02

²⁶ Ibid., hämtad 2022-08-02

in” i våra verksamheter men kanske även få intresse av att utbilda sig och söka fasta tjänster inom skolväsendet.

Kommuner arbetar på olika sätt för att hitta och locka personal till förskolans och skolans verksamheter, även hos de som arbetar i andra branscher. En särskilt viktig grupp är vikarier, där möjligheter finns att fånga upp potentiella framtida kollegor. En tredjedel av vikarierna vid en specifik vikarieförmedling valde, efter att ha prövat ett jobb i skolan, att utbilda sig till lärare eller en annan pedagogisk utbildning.²⁷

Tittar vi på uppgifterna om antalet arbetade timmar genomförda av timvikarier ur ett läsårsperspektiv ser vi att det under läsåret 2021/2022 utfördes 58 035 timmar²⁸ av timanställda vilket innebar en minskning mot föregående läsår med -1,3 % och ser vi till hela coronaperioden som påverkat de senaste tre läsåren har antalet arbetade timmar minskat med hela 29,3 %:²⁹

Att antalet timmar som timvikarier genomfört har minskat beror på flera olika saker. Dels har bl a gymnasieeleverna studerat hemifrån och många barn och elever varit hemma utan att vikarier kunnat sättas in pga vikariebrist kopplad till pandemin (inom såväl förskolan, grundskolan som gymnasiet). Att många av våra återkommande vikarier är pensionärer som varit rädda för smitta och därför tackat nej till erbjudanden om vikariat har troligtvis haft mycket stor inverkan på nyttjandet av vikarietimmarna men även det faktum att många barn och elever varit sjuka och man därför kunnat lösa verksamheten med färre personal (framför allt inom förskolan).

Som nämndes tidigare i rapporten försökte förvaltningen trygga vikarietillgången genom att anställa ett antal vikarier på månadsanställningar vilket också bidragit till att vikarietimmarna som redovisas i grafen ovan minskat.

Att verksamheterna gått kort om personal med få vikarier kan komma att få ett högt pris i förlängningen. Färre personer har fått jobba för fler och vi märker en stor trötthet inom organisationen som mycket väl kan resultera i sjukskrivningar, uppsägningar m.m.

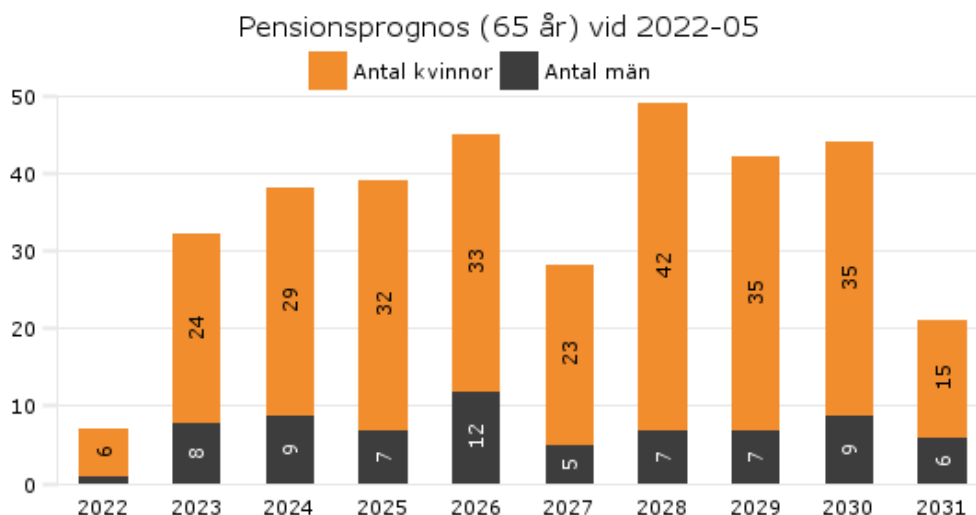
²⁷ Skilda förutsättningar och lokala lösningar – Kompetensförsörjning i förskola, skola och vuxenutbildning, Sveriges Kommuner och Regioner, 2022, sid. 42

²⁸ Underlaget gäller månaderna juni 2021 – maj 2022

²⁹ Underlaget gäller månaderna juni 2018 – maj 2022

Pensionsavgångar

Den pensionsprognos som finns för utbildningsförvaltningen de närmaste 10 åren visar en ökande trend av antalet anställda som prognostiseras gå i pension. Totalt beräknas 344 anställda nå pensionsåldern 65 år fram till och med år 2031 vilket motsvarar ca 28 % av samtliga tillsvidareanställda (1 235), en andel som är en procentenhet högre än föregående år.³⁰

Bilden är på intet sätt unik för Piteå. Stora grupper av lärare kommer att gå i pension inom några år i landet som helhet. Generellt är pensionsavgångarna störst bland speciallärare och specialpedagoger. I dessa grupper är mer än var femte lärare i landet över 60 år.³¹

För Piteås räkning har vi inte någon klar bild av hur pensionsprognosen ser ut om vi bryter ned det på yrkes-/behörighetsnivå däremot kan vi se att det rör sig om 21,9 % av den tillsvidareanställda personalen i förskolan, 29,7 % i grundskolan och 29,0 % i gymnasiet. Förvaltningen har under våren 2022 tillsammans med facken och representanter från personalavdelningen utarbetat en handlingsplan för kompetensförsörjning (utifrån kommunens övergripande kompetensförsörjningsstrategi) och i arbetet med handlingsplanen behandlas även denna fråga.³²

Av SKR:s personalstatistik framgår att lärare, i grundskolan och gymnasieskolan, är en av de yrkesgrupper i kommuner och regioner som i högst utsträckning jobbar vid 65 års ålder eller äldre. Det gäller både lärare som fortsätter arbeta och lärare som återkommer som exempelvis vikarier efter pension. En god arbetsmiljö och en

³⁰ Stratsys: Beslutstöd/Personalanalys, hämtad 2022-08-02

³¹ <https://www.mynewsdesk.com/se/lararforbundet/pressreleases/var-aattonde-laerare-i-norrbottnen-gaar-i-pension-inom-fem-aar-2885212>, hämtad 2020-08-27

³² Stratsys: Beslutstöd/Personalanalys, hämtad 2022-08-02

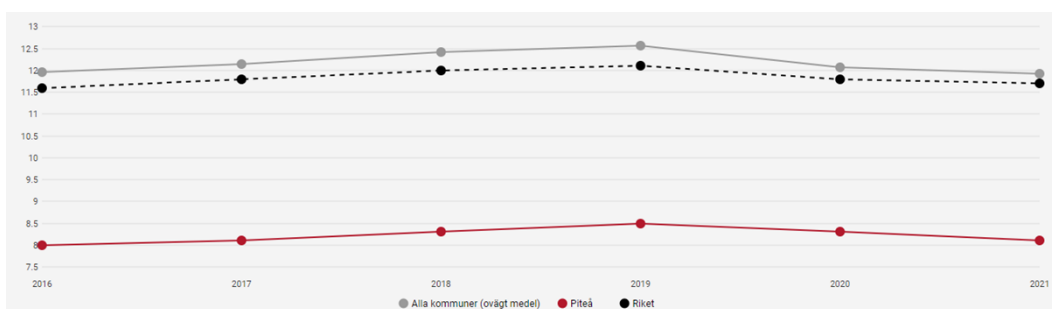
rimlig arbetsbelastning är dock avgörande för att medarbetare ska kunna jobba ett helt arbetsliv. Många kan och vill jobba längre under rätt förutsättningar.³³

Personaltätthet

I Piteås kommunala förskolor är antalet inskrivna barn per årsarbetare 5,2, att jämföra med rikssnittet (kommunala förskolor) på 5,1 barn per årsarbetare. Piteå har därmed en lägre generell personaltätthet (oavsett yrkeskategori) än riket³⁴.

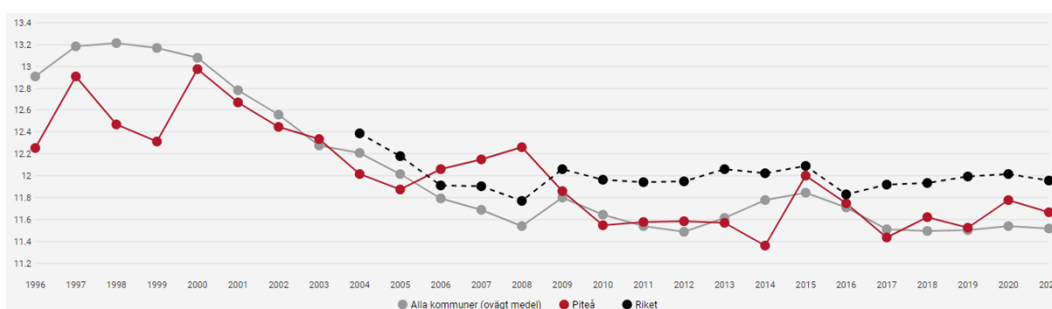
Om man jämför antal barn per årsarbetande personal med förskollärarlegitimation är Piteås kommunala förskolors personaltätthet betydligt högre än riket och länet och har varit så de senaste åren. Piteå har en förskollärartätthet på 8,1 barn/förskollärare 2021, rikssnittet ligger på 11,7 och liknande (jämförbara) kommuner har en förskollärartätthet på 9,5 barn/lärare³⁵.

Förskollärartätthet, antal barn/lärare med förskollärarlegitimation, kommunal regi³⁶

I Piteås kommunala grundskolor, åk 1-9, är antalet elever per lärare (heltidstjänst) 11,7, att jämföra med snittet för riket 12,0 elever per årsarbetare. Vi har alltså något högre personaltätthet och den har ökat med -0,1 elever/årsarbetare sedan förra året.³⁷

Elever/lärare (heltidstjänst) i kommunal grundskola åk 1-9, lägeskommun, antal³⁸

³³ Skilda förutsättningar och lokala lösningar – Kompetensförsörjning i förskola, skola och vuxenutbildning, Sveriges Kommuner och Regioner, 2022, sid. 51

³⁴ Kolada, N11010, hämtad 2022-08-02

³⁵ Kolada, N11813, hämtad 2022-08-02

³⁶ Ibid., hämtad 2022-08-02

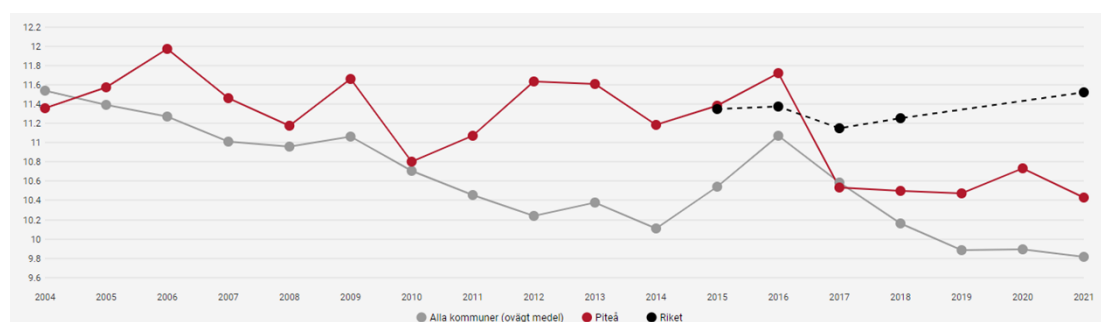
³⁷ Kolada, N15034, hämtad 2022-08-02

³⁸ Ibid., hämtad 2022-08-02

Spridningen mellan kommunens olika grundskoleenheter är dock relativt stor. Högst lärartäthet finner vi på Solanderskolan med 10 elever/lärare samt Björklunda 10,1 elever/lärare vilket kan bero på att dessa två skolor erhållit extraresurser genom statsbidraget Likvärdig skola. Lägst lärartäthet finns på Backeskolan med 15,8 och Backgårdsskolan 15,4 elever/lärare.³⁹

I gymnasiet låg antalet elever per lärare år 2020 på 10,7 elever/lärare vilket var en minskning av lärartätheten från de senaste tre åren. 2021 har dock lärartätheten ökat och ligger nu åter på 10,4 elever/lärare. Riksnittet ligger på 11,5 och liknande kommuner på 11,6.

Elever/lärare (heltidstjänster) i kommunal gymnasieskola, antal⁴⁰

Troligtvis är denna skillnad en naturlig effekt av att gymnasieskolan i Piteå kommun har en sådan hög andel elever på yrkesförberedande program (som i regel har små undervisningsgrupper av lokal- och säkerhetsmässiga skäl) jämfört med övriga kommuner i landet men även i jämförelse med liknande kommuner (jämförbara kommuner – gymnasieskola) har vi en högre personaltäthet.⁴¹

Skillnaden mellan kommunens olika gymnasieenheter tydliggör även att de enheter med i huvudsak yrkesförberedande program (Grans, Magne och Mjölner) också har den högsta lärartätheten⁴²:

2021	Grans	Magne	Mjölner	Munin	Mimer	Hugin
Elever/lärare	7,6	9,1	9,5	11,0	11,6	12,9

Sjukfrånvaro

Kommunens målsättning har varit att sjukfrånvaron inte ska överstiga 6 %⁴³ men en ny målsättning har satts till år 2023 då sjukfrånvaron inte ska överstiga 4,5 %. Piteå kommuns totala sjukfrånvaro låg 2021 på 6,0 % vilket var en minskning jämfört med föregående år med -0,7 procentenheter, detta trots Coronapandemins

³⁹ Kolada, N15034, hämtad 2022-08-02

⁴⁰ Kolada, N17817, hämtad 2022-08-02

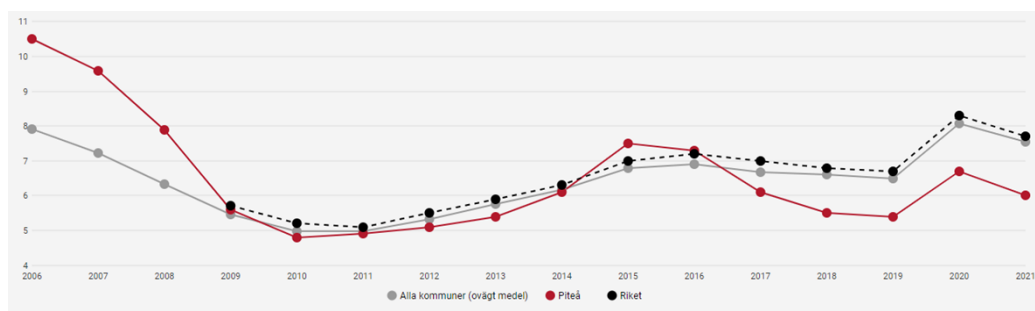
⁴¹ Ibid., hämtad 2022-08-02

⁴² Ibid., hämtad 2022-08-02

⁴³ Verksamhetsplan 2020-2022, sid. 80

inverkan. Kommunens totala sjukfrånvaro ligger glädjande nog 1,7 procentenheter lägre än riket och 1,5 procentenhet lägre än liknande (jämförbara) kommuner.⁴⁴:

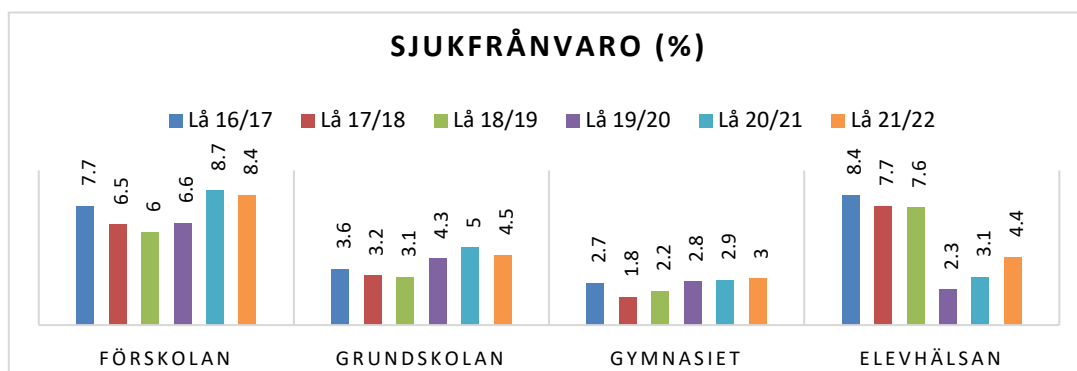
Sjukfrånvaro kommunalt anställda totalt, (%)⁴⁵

Under läsåret 2021/2022 låg den totala sjukfrånvaron inom utbildningsförvaltningen på 5,6 % vilket är en minskning med -0,3 procentenheter sedan föregående år. Kvinnornas sjukfrånvaro låg på 6,1 % och männens på 3,5 %, båda gruppernas sjukfrånvaro hade minskat med -0,3 procentenheter. Det är intressant att konstatera att sjukfrånvaron har varit lägre än under förra läsåret då upplevelsen ute i verksamheterna har varit att det varit tuffare 2020/2021 än förra året.⁴⁶

Nationellt har kvinnor nästan dubbelt så hög sjukfrånvaro som män i alla sektorer på arbetsmarknaden. Detta påverkar i hög grad utbildningsförvaltningens verksamhet eftersom en övervägande majoritet av de anställda är kvinnor. Bland grundskollärare och gymnasielärare (nationellt) ligger andelen sjukfrånvaro på en lägre nivå jämfört med andra större yrkesgrupper i kommunerna. Bland förskollärare och barnskötare ligger däremot andelen på en relativt hög nivå jämfört med andra större yrkesgrupper.⁴⁷

Nedanstående figur visar sjukfrånvaron inom respektive skolform i Piteå⁴⁸:

⁴⁴ Kolada, N00090, hämtad 2022-08-02

⁴⁵ Ibid., hämtad 2022-08-02

⁴⁶ Stratsys: Beslutstöd/Personalanalys, hämtad 2022-08-18

⁴⁷ Skilda förutsättningar och lokala lösningar – Kompetensförsörjning i förskola, skola och vuxenutbildning, Sveriges Kommuner och Regioner, 2022, sid. 49

⁴⁸ Stratsys: Beslutstöd/Personalanalys, hämtad 2022-08-02

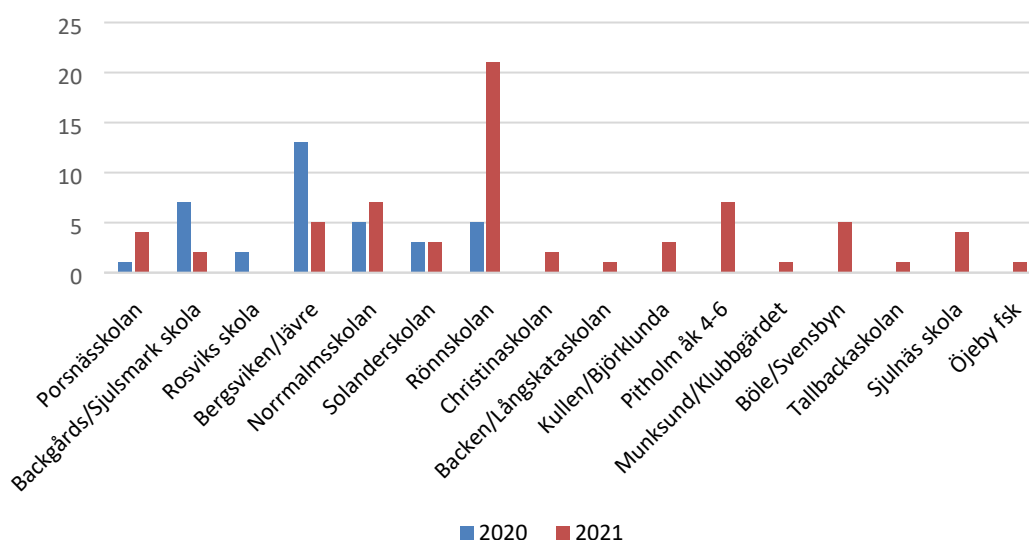
Nationell statistik för 2021 visar att lärares sjukfrånvaro låg på 3,3 % för kvinnor och 1,7 % för män. För förskollärare låg sjukfrånvaron på 5,0 % för kvinnor och 2,4 % för män. Barnskötarnas sjukfrånvaro låg på 5,6 % för kvinnor och 2,8 % för män. Enligt diagrammet ovan ligger Piteås sjukfrånvaro därmed högre än det nationella snittet.⁴⁹

Coronapandemins påverkan fortsätter under hela detta läsår. Det är tydligt att den uppmaning som funnits om att man ska stanna hemma från arbetet vid minsta sjukdomssymptom har hörsammats, vilket givetvis är mycket bra. Det faktum att man i förskolan inte kan jobba på distans utan måste sjukskriva sig vid minsta symtom samt restriktionen att gravida inte får arbeta med barn och unga i skolväsendet efter vecka 20 har också inverkat på statistiken för sjukfrånvaron. Risken finns att sjukfrånvaron fortsätter att ligga på hög nivå under kommande läsår trots att pandemin är över. Det finns en stor trötthet och känsla av utmattning efter de tuffa pandemiåren som kan komma att resultera i ohälsa och sjukdom framöver.

I människonära arbete kan det som gör jobbet meningsfullt och stimulerande ofta vara detsamma som gör det svårt och skapa känslor av otillräcklighet, eftersom det ofta går att göra mer. Det innebär ofrånkomligen utmaningar och risker som arbetsgivaren behöver hantera, i den fysiska såväl som i den sociala och organisatoriska arbetsmiljön.⁵⁰

Kränkningar, hot och våld

Personalavdelningen är den verksamhet som tar emot och sammanställer de anmälningar om hot och våld riktad mot personal som inkommer årligen. Efter att förvaltningen efterfrågat uppgifterna har nedanstående statistik presenterats:

⁴⁹ Skilda förutsättningar och lokala lösningar – Kompetensförsörjning i förskola, skola och vuxenutbildning, Sveriges Kommuner och Regioner, 2022, sid. 50

⁵⁰ Ibid., sid. 47

Totalt har 67 händelser rapporterats 2021 vilket är en ökning med 86 %. Ökningen beror förmodligen inte på en mer otrygg miljö i våra verksamheter utan snarare på att rapporteringsgraden förbättrats. 64 händelser handlar om fysiskt våld och 3 händelser är verbala hot. 52 av händelserna är riktade mot personal, varav en rör en händelse där en förälder riktat verbalt hot mot rektor. 15 av fallen rör händelser mellan elever.

På **Norrmalmsskolan** handlar det om elever med svårigheter inom NPF-området som har problem med affektreglering. I tre av fallen har våldet riktats mot vikarier. Skolan har i alla händelser kontaktat vårdnadshavare och två av händelserna är anmälda till socialtjänst och polis. En av eleverna har tilldelats en skriftlig varning. I något fall har även Barn och ungdomspsykiatri (BUP) kontaktats. I ett av fallen fick läraren ett knytnävsslag mot munnen. Läraren uppsökte tandläkare som konstaterade att en tand var lös. Händelsen anmäldes till Försäkringskassan och läraren var sjukskriven en dag efter händelsen. I ett fall där en lärare fick jackan sönderriven har skolan ersatt den. Övriga händelser har inte lett till läkarbesök eller sjukskrivning. Rektorerna har haft uppföljning med både elever och berörd personal i samtliga händelser. Två av dessa elever går nu i särskilda undervisningsgrupper. Efter dessa händelser har man på Norrmalmsskolan även sett över sina rutiner om hur man ska arbeta när ordinarie personal är frånvarande. Skolledningen har även arbetat tillsammans med skyddsombuden och sett över aktuella handlingsplaner.

På **Rönnskolan** (grundsärskolan och träningsskolan) har händelserna utförts av olika elever och det är flera ur personalen som drabbats. Flera av händelserna handlar om att personal blir bitna av elever. Det handlar ofta om elever som ligger på en låg utvecklingsnivå och som har stora svårigheter med kommunikation och att förstå konsekvensen av eget beteende, att bitas kan vara ett sätt att visa ilska och frustration. Andra händelser handlar om elever som har ett kraftigt självskadebeteende som personal försöker bryta och när eleven inte kan skada sig själv går den på personal i stället. Några händelser gäller elever som har en beteendestörning, där konsekvenstänk och förståelse för det egna handlandet till viss del är utvecklat, men där eleven har svårt att själv reglera sina affekter och hitta andra strategier för att hantera oönskade krav, ilska eller besvikelser. Personalen upplever i de flesta fall inte obehag för att gå till jobbet efter händelserna men viss oro finns när man ska arbeta med elev som lätt hamnar i affektutbrott. Personalen har fått uppsöka vården för tillsyn av bitskador. Skolan arbetar kontinuerligt för att analysera situationerna som gjort att händelserna uppstått, man tittar bl. a på vad som kan ha varit "trigger" för händelsen, hur händelseförloppet varit osv. för att sedan förändra förhållningssätten i syfte att motverka att liknande händelser sker igen. Det kan t ex. handla om att sänka kravnivån för en viss elev, ge mer tid och utrymme i vissa situationer, förändra miljöerna som kan ha stressat eleverna m.m. I vissa fall har skolan behövt göra förändringar i elevgrupp och undervisa elever enskilt. Vid behov får skolan handledning från elevhälsans skolpsykologer. Under året har skolan även genomfört en utbildning från Durevallinstitutet i mjukt

självskydd. Det handlar om hur man konkret kan förebygga affektutbrott och hur man i utagerande situationer agerar själv som personal för att inte skadas eller riskera att kränka eleven. Två ur personalen har också fått gå en fördjupad utbildning för att bli instruktörer i metoden och kunna utbilda vår personal vidare. Skolan har också sett över handlingsplan för problemskapande beteenden och rutiner kring att anmäla när händelser av våld och hot inträffar, man har varit noggrannare med att anmäla alla händelser.

Att personalen på grundsärskolan (Rönnskolan) i särskilt hög grad är utsatta för hot och våld är inte unikt för Piteå. Enligt Arbetsmiljöverket är särskolor arbetsplatser med mycket högt antal arbetsolyckor med sjukfrånvaro orsakat av hot och våld. Sjukfrånvaron till följd av hot och våld är exempelvis fyra gånger vanligare inom grundsärskolan än inom poliskåren och Kriminalvården.⁵¹

Antal anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro per 1 000 sysselsatta på grund av hot och våld 2012-2016 fördelat på branscher med flest anmälningar per sysselsatt⁵²

⁵¹ Ny statistik: Särskolepersonal råkar ut för flest arbetsolyckor med sjukfrånvaro | SVT Nyheter, hämtad 2022-08-18

⁵² Faktablad - Hot och våld, korta arbetsskadefakta Nr 3/2017 (av.se), hämtad 2022-08-18

Ledningsgruppens rekommendation

Utifrån ovanstående analys rekommenderar förvaltningens ledningsgrupp Barn- och utbildningsnämnden att utdela följande uppdrag till förvaltningschef:

- Utredda hur stor andel av de anställda inom respektive skolform som är i åldrarna 60-65 år samt vilken yrkesbehörighet dessa anställda har
- Uppmuntra och uppmana manliga lärare att gå VFU-handledarutbildning

Uppdragen skall vara genomförda och redovisas för nämnden i december månad 2022.

Piteå 2022-08-25

Malin Westling, Förvaltningschef